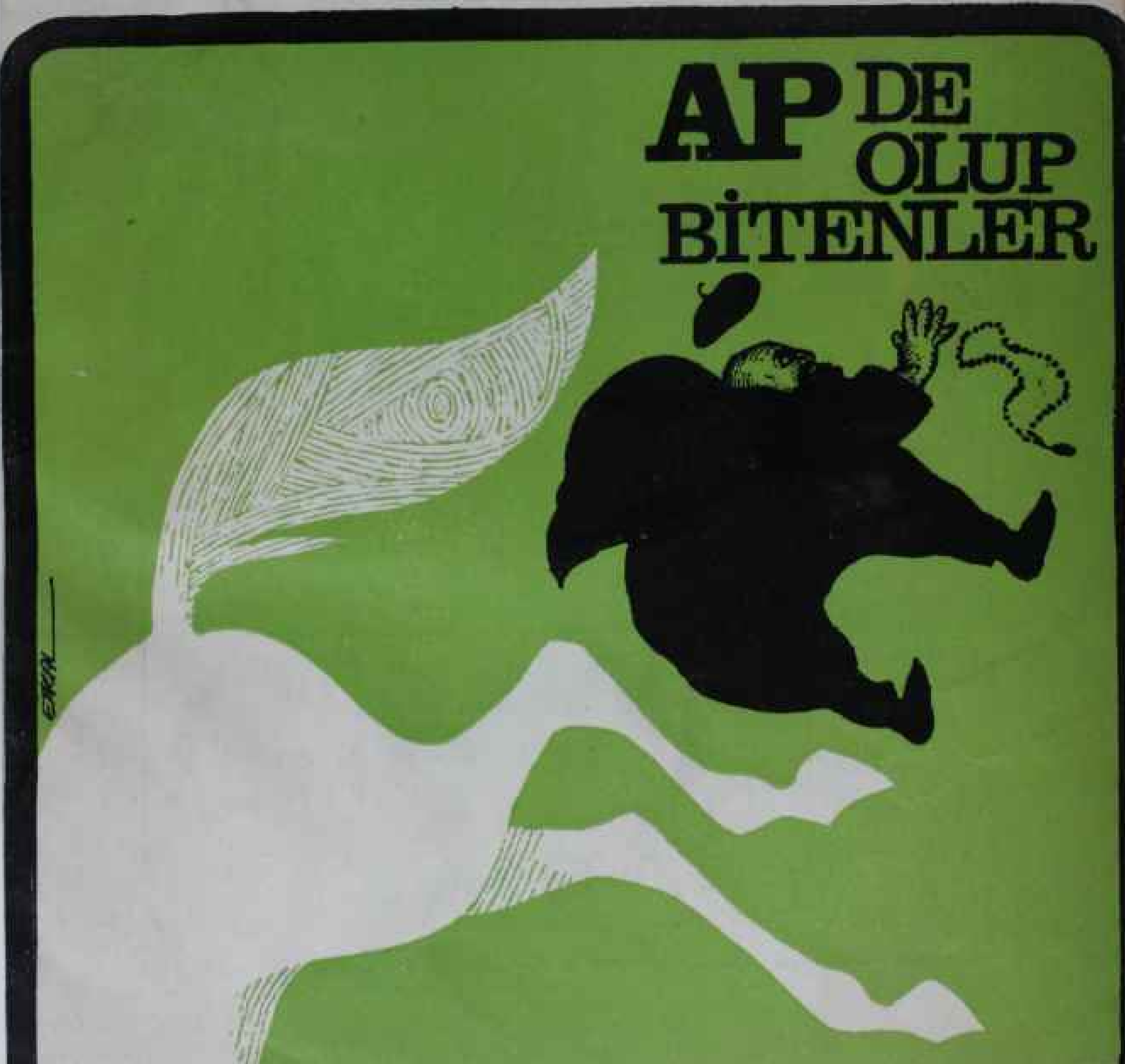
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 651
10 ARALIK 1966
FİYATI : 125 KURUŞ

Cilt: XXXVII Yıl: 13 Sayı: 651

SAHİBİ VE **BAŞYAZARI**:

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ:

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Kili Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — DÜNYADA: T. Kemal — İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi — SİNEMA: Nijat Özön.

İstihbarat Tel : 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU:

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI:

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF:

T.H.A. — Erdoğan Çiftler

KLİŞE:

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur

İLAN ŞARTLARI:

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER :

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH :

7.12.1966

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGARLI SOK. NO : 15
ANKARA-TEL: 11 89 92
P.K. 582

Kendi Aramızda

Geçen hafta yapılan Büyük Kongre ile AP kendi içinde bir temizlik yaptı. Görünüş itibariyle AP, içinde bulunan gericileri, dinci ve mukaddesatçılan ayıklamıştır. Demirelin zaferi olarak nitelenen bu temizlik hareketi, AP'nin geleceği bakımından değilse bile, Demirelin kuvveti bakımından önem taşımaktadır.

AP'nin başı, hiç kimse inkâr edemez ki, bu kongreden, daha sağlam bir zemine oturmuş olarak çıkmıştır. Demirel bir bakıma, içinde DP'liler bulunmayan yeni bir DP meydana getirmiştir. Ama bu demek değildir ki Demirel, dinci ve mukaddesatçılara tavizden vazgeçecektir. Demirdin yeni ekibine bakanlar, "eski tas, eski hamam" bir durum göreceklerdir. AP, bu kongresinde, sadece sivri uçları törpülemekle yetinmiş ve kamuoyunda bunu, bir "temizlik hareketi" olarak niteletmeyi başarmıştır. Osman Yüksellerin, Osman Turanların ayıklanması, "zevahiri kurtarmak"a yetmiştir. Ama, ya Bilgiçli, Turgutlu, hattâ Vedat Ali Özkanlı Genel İdare Kuruluna ne demeli?

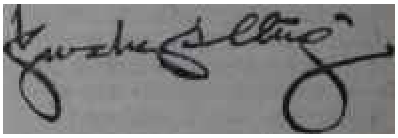
Bu hafta sizlere, kapak konusu olarak, AP'de olup bitenleri sunmaktayız. Tıpkı CHP'de olduğu gibi, AP içinde de bazı şeyler cereyan etmiştir. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızdaki "A.P." başlıklı yazıda, AP'de cereyan edenler anlatılmaktadır. "Haftanın İçinden"inde ise Metin Toker, AP'nin yeni durumuna en isabetli teşhisi koymaktadır.

Haftanın bir başka önemli konusu da, gençlik kuruluşları içinde olup bitenlerdir. Şüphe yoktur ki, rejimin teminatı bakımından, en tesirli baskı gruplarından biri de gençlik kuruluşlarıdır. Bu gerçek iyi bilindiğinden, DP, bütün gücünü bu kuruluşları avcu içine almak için kullanır, kendisine bağlı "genç ağız"lar elde etmeğe çalışırdı. Bunu başardığı günler de olmuştur. Ama ben, kendi tecrübelerimle biliyorum ki, 27 Mayıs Devrimine sadece bir ay kala, DP'ye bağlı sanılan bu gençler birden ayılmışlar ve Atatürkün kendileri için çizdiği yolda birleşmişlerdir.

AP'nin de, tıpkı eski DP gibi, böyle sakat bir yolda olduğu meydandadır. TMTF ye MTTB içinde oynanan oyunlar bunun delilidir. AKİS'in bu haftaki GENÇLİK sayfalarında, bu iki gençlik kuruluşu içinde olup bitenleri tarafsız bir görüş açısından okuyacak, DP günlerinde denenmiş ve başarıya ulaşmamış metodlara tekrar başvurulduğunu görerek, hayret edeceksiniz.

Bu haftanın bir başka önemli yazısı ise, "Petrol" başlıklı yazıdır. Türkiyede Pipe-line Meselesini ilk defa ortaya atan ve üzerinde tartışma açılmasını sağlayan AKİS, bu defa da gene, hiç bir yerde bulamıyacağınız bilgilerle, meselenin son safhasını gözlerinizin önüne sermektedir.

Saygılarımla

A KİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt : XXXVII Sayı: 651 10 Aralık 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Parlâmentoda milletvekilleri
Son söz T.B.M.M.'nindir.

Millet

Açıklığa doğru

Demokralik hayatta, iki Büyük Partinin kongresinden ve yerlerin alınmasından sonra bir normalleşmenin başladığı, bu hafta, beliren gerçeklerdendir. AKİS, çıkarılan türlü - çeşitli söylentilerin aksine, Demirel - İnönü görüşmelerinde yok. ihtilâl ihtimallerinden, yok Tural Hadisesinden, yok Başbakanın demeçlerinden hiç bahsedilmediğini, fakat Meclisin yeni döneminde daha iyi bir çalışma sisteminin kurulması zaruretlerinin ele alındığını açıklamıştı. Şimdi, Mecliste böyle bir yolun açıldığı görülmektedir.

Tartışmaların ancak doğru tarifler üzerinde yapılabileceği, bilinen bir gerçektir. Petrol konusunda İktidara yapılan hücum, Türkiyenin petrollerini ve yeraltı kaynaklarını yabancılara satmak temayülü, hevesidir. Bunun hiç bir belirtisi' olmadığını söylemek, doğrunun İfadesi olmaz. Ama İktidar da, bunun asıl sızlığını iddia etmektedir, o iddianın da bir doğru tarafı görünmektedir. Zira, bütün arzulara rağmen henüz hiç bir tasarrufta -"elverişli olmayan adam"ları uzaklaştırıp suyun başına "elverişli tipler"in getirilmesinden başka- bulunulmamıştır.

O halde durum nedir?

Şimdi Meclis bunu araştıracaktır ve o araştırmanın getireceği ışık, meseleye yapıcı bir yön verecektir. Aynı şekilde, diğer bazı tartışma konularında da -Varto Olayları gibi..- Meclisin tamamı bir araştırmanın yapılmasını uygun bulmuştur.

Bu, bizim demokratik hayatımızda medenî bir anlayışın kendisini göstermesi ve onun hâkim olmasıdır. Araştırma komisyonlarında elbette her partiden temsilci bulunacak, bunlar, gerçeklerin örtbas edilmesini veya başka şekilde gösterilmesini önleyeceklerdir.

Bilhassa petrol konusunun, doğru tarifler üzerine yapılacak Petrol

HAFTANIN İÇİNDEN

Demokratsız D. P.

Metin TOKER

İktidar partisinin Büyük Kongresinden bu yana geçen olaylar, bu kongreyi, A.P.'yi A.P. olarak devam ettirmek isteyenlerin kazandığım göstermektedir. A.P.'nin eski D.P.'ye ait bütün karakterleri muhafaza ettiği, gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Ama bir zamanlar kendilerine "İkinci Takım", "Üçüncü Takım" denilen kimseler meşhur "Birinci Takım"ın kesin emekliliğini Büyük Kongreye tescil ettirmişler, kendi aralarından bir lider ve lider ekibi seçmişler, gemiyi bizzat yürütmek kararını almışlar, vasıtalı olarak dahi -mahdumlar, kerimeler, dullar ve eşler bu vasıtalardır- eski büyüklerin partiye hâkim olmalarını önlemişlerdir. Liderin ve ekibinin üzerinde "kudret hırkası"nın bulunması, şüphe yok ki önümüzdeki iki yıl içinde, bunların işini büyük ölçüde kolaylaştıracaktır. A.P. iktidarı almadan evvel eski Demokratlarla köprüleri atmamaya çok dikkat etmiş, tehlikelerini bilmesine rağmen mahdumlara, kerimelere, dullara ve eşlere aday listelerinde müstesna yerler vermistir. Fakat bugün, yeni takım, ayıya daha fazla dayı demek lüzumunu hissetmemektedir. Tabii, bu yeni takımın giriştiği bir başka operasyon eski Demokratların desteğine muhtaçtır. Ama bu operasyonun a t a n D.P. paralelinde bir hareket olması, desteği tabii hale getirmektedir.

Operasyon, A.P.'nin aşırı sağla ilişkilerinin içli dışlı ve alenî halden çıkarılıp bir örtünün altına sokulması ameliyesidir. Bu çeşit operasyonları, bilhassa seçim zamanlarına vakit varken Menderesle Bayarın D.P.'si de yapmış, meselâ Saadettin Bilgiçin kardeşi Sait Bilgiç böyle bir temizlik sırasında kendisini D.P.'nin kapısı dışında bulmuş, ancak seçim yaklaştığında bu kapı kendisine tekrar açılmıştır.

A.P., başındaki yeni takımı teşkil eden isimler istisna olunursa, tıpkı o eski D.P.'nin "iyi günler"indeki haline benzer bir görünüş almıştır. Parti gene, kütlenin nazarında "müslüman parti"dir. Demirel de, hep, "müslüman başbakan" diye bilinmektedir. Bu inançların devam etmesi için ne parti, ne Demirel her hangi bir gayreti esirgemektedirler. Ama A.P.'nin içine sızmış olan "mukaddesatçı militanlar" nüfuzsuz ve kudretsiz hale getirilmişlerdir. Yeni takımın verdiği savaş, nasıl D.P.'nin karakterini muhafaza edip eski Demokratlara karşı bir savaşsa, "mukaddesatçı militanlar" da bu felsefe muhafaza edilerek karşıya alınmışlardır. A.P. ne kadar mukaddesatçı olacaktır, bunu Osman Turan veya Osman Yüksel değil, Demirel ile lider takımı tayin edecektir ve -İhtilâlcilerin tabiriyle- liderliğin tecezzi kabul etmediği prensibi A.P.'de yürüyecektir.

A.P.'deki bu tutum partiyi D.P.'nin âkibetinden hangi nisbette koruyacaktır, bunu bilmek imkânı yoktur. Bugün için memleketin kazancı, D.P. devrinde dahi son aylardaki kadar azmamış bulunan mukaddesatçı, ümmetçi cereyanların kısmen hizaya gelmesi, iki büyük partinin bazı "asgarî müşterekler"i nihayet bulmasıdır. D.P. bu "asgari müşterekler"e riayette kusur ettiği, bilhassa, İktidardan ayrılmamanın çarelerini kendisini meşruluk hudutlarının dışına götüren yollarda aradığı için Türkiyenin siyasî hayatından silinmiştir. Talihsiz Menderesi İsalara, Hasanlara ve Hüseyinlere benzetmek, onun kalplerde hep, daha fazla kuvvetle yaşayacağını söylemek zoraki gayretlerdir. Menderes hayatını vermekle kalmıştır, D.P. devri bir daha açılmayacaktır ve bunun her teşebbüsü aynı şekilde sonuçlanacaktır.

A.P.'nin yeni bir ekip idaresinde, D.P.'nin karakterini muhafaza ederek siyaset hayatımızda rol oynamasının itiraz çekecek hiç bir tarafı yoktur. D.P. karakterinden dolayı değil, lider takımının felsefesi ve onun neticesi olan tutumları yüzünden uçurumun kenarına gelmiştir. "Sabık Başbakan" olmaktan nefret, Menderesi daha feci bir kaderin sahibi yapmıştır. Tahkikat Komisyonları, yani sivil cuntalar yoluyla iktidarı devam ettirmek, iktidarı bir daha hiç görmemenin sebebi olmuştur. A.P. iktidarını yaşar, başarabildikleri nisbetinde güven muhafaza eder, bu güven kendisini iktidarda tutmaya yetmeyince muhalefete geçer, daha fazla güven veren parti memleketin idaresini ele alır. Demokrasi bu basit oyundur. Eğer oyun sırasında, iktidarda olmanın verdiği cüretle "ayıcılık" yapılmazsa, muhalefete geçmek bir siyasî partiye hiç bir şey kaybettirmez. İki defa muhalefete geçen C.H.P. bunun gözler önündeki örneğidir.

A.P.'nin önünde, kendisine böyle bir çeki düzen verdikten sonra, iktidarda kalmanın veya oradan gitmenin tek faktörü olan icraat devri şimdi açılmaktadır. Bu devrin başında, partiler arasında bir medenî münasebetin bulunması huzur vericidir. Karşı tarafa hücumla birlik sağlanması, henüz geçer akçe bile olsa, Türkiyede daha uzun süre istikbal sahibi değildir ve bunun anlaşıldığı görülmektedir. C.H.P.'nin Ortanın Soluna açıkca yerleşmesi ve A.P.'nin mukaddesatçı militanlara karşı cephe alması partileri bir görüşün sahibi yapmaya itmektedir. A.P. sosyal ve ekonomik fikirleriyle ortaya çıkar. Yeni bir partidir, yeni ellerdedir. CHP. kendi sosyal ve ekonomik görüşlerini söyler, halkı bir takım manevî tesirlerden kurtarıp bu konular üzerine oy kullanmak yoluna iter. Herkes, iktidarın neyi yapıp neyi yapamadığına bakar, günü geldiğinde sandık başına gider.

Bu, fazla toz pembe gibi bir manzara intibar verebilir. Ama düşünmek lâzımdır ki bundan onbeş yıl evvel eline şans geçen bir ekip kırk paralık adam olsaydı, Türkiye böyle bir manzaranın bugün tam ortasında bulunurdu.

politikası tartışmasının milletçe büyük ilgiyle takip edileceği şüphesizdir. Petrol ve diğer yeraltı kaynaklarımız hakkında AP'nin söyleyeceği görüş, kendisini bağlayacaktır.' AP'nin, memleketteki hava karşısında gerçek temayülünü ifade edememesi kabildir. Ama bu gerçek temayül ne olursa olsun, AP bile o hududa gidemezken kim gidebilecektir? Memleketin sağlam kuvvetlerine düşen iş, elbette, bugünkü "nöbetçi tutum"u hep sürdürmek, uykuya yatmamaktır.

Geçen yıl T.B.M.M.'nin demokratik hayatımızı kuvvetlendirdiğini söylemek kabil değildir. Kısır çekişmeler, inatlar ve ona karşı obstrüksiyonlar, kavgalar, hattâ döğüşler Demokrasiye düşman cereyanların en büyük propaganda malzemesi olmuştur. Huzur ve sükûn isteyen halk efkârı bu yüzden zaman zaman "Bu iş yürümüyor.. Bize bir iyi diktatör lâzım" tarzındaki fikir deformasyonuna kendisini kaptırmış, en azından, bilhassa genç kuvvetlerin kulağına bu telkinler fısıldanmıştır.

Halbuki "iyi diktatör", "topal koşucu" veya "güzel şaşı" kadar ender rastlanan bir anka kuşudur. Bu kuşun peşinde koşacak yerde Demokrasinin sağlam mekanizmasından yararlanmak ve kalkınmayı [hürriyetle birlikte yürütmek -bu, kabildir- tutulacak en iyi yoldur.

Haftanın başında Ankaraya bir iyimserliğin hâkim olması, işte, en ziyade bu yüzdendir.

A. P.

"Kırk yıllık Kâni..."
(Kapaktaki kırat)

AP Büyük Kongresinin ardından bir müsbet intibaın kaldığı gerçektir. Bu hafta, AP bu intibaın yaygın hale gelmesi için kolları sıvadı. Söylenen, özetle şudur: İşte AP, hakkındaki bütün isnatları bu kongrenin cereyan tarzı ile yalanlamıştır. AP din istismarına karşıdır, lâiklik ilkesine heyecanla sarılmıştır ve "aşırı uca elinin tersi ile bir tokat atmıştır"... Bu kongre tam bir tesanüt ve olgunluk içinde, "muhteşem" ve "muazzam" gibi sıfatlara lâyık şekilde cereyan etmiştir. Demirel ise bileğinin hakkıyla büyük bir zafer kazanmış, yeni girdiği politikada ne kadar kaabiliyetli olduğunu ispat etmiştir. Hasılı, Türkiyenin kalkınması ve meselelerinin çözümü için umut bağlanacak tek parti vardır: AP, tek lider vardır: Demirel.

Bu tatlı şarkı büyük bir propaganda kampanyası halinde söylene dursun, AP'ye ilgi çekici tavsiyeler de yapılmaktadır. Örneğin, bir zamanlar CHP'ye, AP ile koalisyon yapmakla devrimlerden taviz veriyor diye ateş püsküren Falih Rıfkı Atay, Büyük Kongrenin ardından AP'lilere şöyle seslenmiştir: "Atatürkçülük münhal'dir. Sola karşı ona sarılın."

Mesele, bu mantıkla köşe kapmaca oyunu kadar basittir. Takacaksın atatürkçülük ve devrimcilik maskesini, atacaksın lâiklik nutkunu ve bir tek hamle ile aydınların ve müesseselerin gözünde beraat edeceksin... Bir yandan da halkın kulağına Allah, peygamber, din, iman, kuran kelimelerini fısıldadın mı, gelsin ebedî iktidar, gelsin dünya nimetleri!.

Bu oyun tutar mı, tutmaz mı, bilinmez ama, gerçek haftanın içinde pek bu kadar basit görünmüyordu. Şu tasfiye hikâyesi..

"Büyük Kongreden sonra, durumu yorumlayan Demirel taraftarlarına bakılırsa, AP bu Büyük Kongre ile aşırı sağı, mukaddesatçıları ve fanatik milliyetçileri tasfiye etmiştir.

Bu iddiaya mesnet olarak, kongrede Elmalı meselesinin beklenen ölçüde olay yaratmaması ve Genel İdare Kurulu seçimleri gösterilmektedir. Oysa bu deliller, aşırı sağın AP'den tasfiye edildiğini değil, sadece ve sadece parti içi iktidarı ele geçiremediğini göstermektedir. Hattâ, aşırı sağın AP içinde tesirini biraz kaybettiği de doğrudur. Ama, nerededir bu aşırı sağ? AP'nin dışında mı? Yeni İstanbulda, geçtiğimiz Pazar günü, "Ben hamdolsun ümmetçiyim" diye açık açık yazı yazan Osman Yüksel Serdengeçti, aşın sağın en sivri ucu olarak şu anda hâlâ "AP Milletvekili" sıfatını taşımaktadır. AP aşırı sağı gerçekten tasfiye etmek istese, tüzük kendisine 10. madde ile imkân da vermiştir. Bu maddenin ilk fıkrası şöyledir: "Gazete ve dergilerde, doktrin, program ve metod münakaşaları, kritiği partili yazarlar için serbesttir. Ancak fiil ve hareket, parti disiplininin kongre kararlarının, Merkez Temsilciler Meclisi ile Genel İdare Kurulu kararlarının aksine olamaz.."

Serdengeçtinin yazdıkları ve söyledikleri çoktan parti disiplinini aşmış, lâiklikten bahseden parti programını ihlâl etmiştir. Serdengeçti, Demirel için "İnönünün ikinci baskısı" demekte ve şöyle devam etmektedir:

"İnönü, Demirele merdivenleri nasıl saydırdı? Adalet Partisini kendisine doğru nasıl kaydırdı?"

Buna rağmen AP'de, ihraç mekanizmasını işletmeye pek eğilim yoktur. Zaman zaman ihraçlardan söz edenler olmaktadır ama, iş kulis de-

Demirel ve yeni ekibi Anıtkabirde
Kıratın yeni jokeyleri

dikodusunda kalmaktadır. Serdengeçti ve onun gibi birkaç kişinin ihraç edileceği haberlerini yayan, Devlet Bakanı Refet Sezgindir. Bilindiği gibi Sezgin, fanatiklerin 1 numaralı hedeflerinden biridir. Bu bakımdan, Sezginin dilinde dolaşan, "İhraç edilseler ne iyi olur" şeklinde bir temenniden ibaret olsa gerektir. Çünkü Demirel, kongreden sonra bir ziyafette, yanındakilere ihraçlar konusunda, "Ucuz kahra-

Yılın Şiiri

Süleyman Demirelin A.P.'nin başına geçmesinden bu yana, parti bir "aile meclisi"nin yönetimine girmişe benzemektedir. Aile, oldukça geniş bir ailedir ve meselâ Demirelin eşini, biraderlerini, babasını içine aldığı gibi Ispartalı dostu Bilgiçi, onun kardeşini, babasını da ihtiva etmektedir. Çok tayinler bu aile meclisinde kararlaştırıldığı gibi bir politika da aynı mecliste çizilmiştir.

Ancak şimdi, ailede bir çatlak hasıl olmuştur. Baba Bilgiç, eski Karaağaç müftüsü Sadık Bilgiç Demirele karşı Osman Yüksel Serdengeçlinin lehinde vaziyet almış, hattâ bu konuda bir de şiir yazarak bunu aşırı sağın temsilcisine göndermiştir. Aşırı sağın temsilcisi Serdengeçti "toplumcu" fikirlerinden dolayı aynı zamanda kriptoların da gözdesidir. Baba Bilgiçin de şirinde "toplum" kelimesini kutlanması dikkate değer bir olaydır.

Yılın bu ilgi çekici şiiri, tam metin halinde aşağıdadır.

**Yurdun hücra bir yerinden sana hitap ederim.
En samimi duygularla gözlerinden öperim
Mücadilsin, mücahitsin çok evvelden bilirim
Hakka masruf mesaini sena, takdir eylerim
Zaman zaman hak uğruna zindanlara atıldın
İman, İslâm kurbanları idadına katıldın
Takdir, tahsin iken hakkın akıl etti tecelli
Bunca eslâf, emsalinin kaderi bu temelli
Hakikatin ve imanın müdafii her zaman
Savletinden eşürranın kurtulmamış birzaman
Böyle gelmiş, böyle gitmiş artık gerçek budur, bu
Eğer böyle olmasaydı toplum felah bulurdu
Hak acıdır hoşa gitmez emma hayat var onda
Fakat heyhat çok kişiler red ve İnkâr yolunda
Haklı sözden kocunanlar vatan perver sayılmaz
Eyi niyet sahipleri bu sözlere darılmaz
Halâ fikir ve zehniyyet ortağımız sanılan
Eşhasa da maalesef yoktur güven ve inan
Yurt yükünden ve derdinden hisse almaz sırtına
Nemelâzım, neyme gerek der de atar ardına
Haksızlığa karşı gelmek külfetinden azade
Hayre değil şerre hizmet eylemeye âmâde
Niye yarar böyleleri hissiz, ruhsuz heyula
Gök yıkılsa, yer yarılsa gelmez asla o yola
Zulme rıza ve hem yardım vatan için felaket
Helak olur bu sebebten mülkü millet nihayet
Bu yüzdenki hak boğulmuş, batıl dimdik ayakta
Dindar zümre İse hala mutluluktan uzakta
Sapıklar hep ona düşman kabahatli o artık
Terakkiye engel olur muzir, cahil yaratık
Böyle derler sanki onlar terakkinin hadimi
Değil vallah hep onlardır din, devletin hadimi
Ne iftira, ne husumet dağlar taşlar dayanmaz
Bu tersine ithamları savuranlar utanmaz
Din ve dindar terakkiye asla mani değildir
Mani olan şey dalâlet, ahlaksızlık, cehildir
İnkirazın, infisahın alâmeti bu ahval
Olacaktı, oluyordu sözleri boş ve hayal
İman, İslâm düşmanları böyle azgın ve fa'al
Bizim yârân ise hâlâ müteferrik pür melal
Kasdım benim yarenlerden milliyetçi olanlar
Allah adı anılınca haz ve lezzet duyanlar
En ziyade teyakkuza muhtaç olan bu güruh
Nefheylesin kalplerine ulu Allah taze ruh
Birleşsinler, anlaşsınlar hemen derhal acele
Eylesinler baraj teşkil hasma karşı el ele
Bahusus ki servet sâmân sahipleri daha çok
Göstermeli uyanıklık onlardaysa bu hiç yok
Verir haraç düşmanlara boyun eğip gülerek
Vermez dosta on parayı yok imkânım diyerek
Olmaz öyle bir şey olmaz kazanılmaz bu dâva
Böylelikle bulunamaz büyük derde hiç deva
Yangın sardı bak bacayı uykudayız biz hâlâ
Birleşmeden, uğraşmadan önlenemez bu belâ
Fedakârlık gerekmekte ferden ferda herkese
Gereğini biz yapalım düşmiyelim hiç ye'se
Allah kaadir elbet korur masumları kederden
Sapıkların savletinden, dalaletten ve şerden
Senin gayret ve feryadın tehlikeyi belirtmek
Gafilleri uykusundan uyandırmak, diriltmek
Ne yazık ki yoktur asla bu nükteyi anlayan
Bu feryadın, bu nâlânın esbabını bir soran
Çok acıdır tam aksine suçmuş meğer feryadı
Anılmakta yine sık sık şu günlerde bak adın
Osman Yüksel partisinden çıkarılmış, çıkacak
Çıkarılsa ne olacak yoksa aç mı kalacak
Ne aç kalır, ne uryan emma zarar partiye
Herkes küser ve darılır oylar iner yarıya
Hak şinaslar kitlesinin partisidir bu parti
Olmayanı varsa eğer onlar sızma, karaltı
Haksızlığa olmaz razı bu toplumdan hiç biri
İlgililer almalılar bu talebi tez geri
Adaletçi bir partiden adaletsiz bir karar
Çıkar ise olur elbet birlik, dirlik tarumar
Osmancığım sen de yavrum bak yolunda et devam
Hiç durmadan ve yılmadan benim senden bu ricam**

man yaratmak istemiyorum" demiştir. Yani kudretli, muzaffer Genel Başkan, şahsına yönelmesine rağmen, sağcıların hakarete varan hücumlarını hazmetmek, fakat onları ihraç etmemek niyetindedir.

"Vazgeçemediğim"

Aslında, ihraçlara pek yanaşmaması Demirelin usta politikacılığından değil, ihracı söz konusu olanların taraftarlarına muhtaç bulunmasındandır. Demirelin aşırı sağa neden muhtaç olduğunun en iyi örneği, Pazar günü Ankarada, Gölbaşı sinemasında cereyan eden olaydır.

O gün, Din Görevlileri Yardımlaşma Dernekleri Federasyonunun genel kurul toplantısı yapılıyordu. Saat 19'a doğru tenkitler sona erdi ve toplantıyı başından beri dikkatle izleyen 20 kadar milletvekili -ki çoğu AP'liydi- takdim edildiler. Kısa boylu, saz benizli ve kravatsız bir milletvekilinin ismi söylendiğinde, görülmemiş bir tezahüratla kongre ayağa kalktı. "Kürsüye, kürsüye!" sesleri koro halinde tekrarlanıyordu. Osman Yüksel Serdengeçtiden başkası olmayan bu milletvekili kürsüye geldi ve bir şiirle başladığı konuşmasında Şöyle dedi:

"— Yüce dinimizi politika esnafına çiğnetmiyeceğiz! Bu politikacılar kıratın ' üzerinde bile olsalar, çiğnetmeyeceğiz!."

Bu söz de büyük tezahüratla alkışlandı ve hatip, kabadayı bir eda ile kürsüden indi. Aşırı sağcılardan AP Kayseri senatörü Hüznü Dikeçligil de kongredeydi. O da büyük gösterilerle kürsüye geldi ve Elmalı meselesine değinerek, tenkitlerde bulundu, AP İktidarının, Diyanet İşlerini baskı altında tuttuğunu söyledi. Toplantıda, Elmalının eski yardımcısı Cemalettin Kaplan da konuştu ve AP'li Devlet Bakanı Refet Sezgini, Elmalıya bir kadastro memuru muamelesi yaptığı için suçlıyarak,

"— Reis, kadastro memuru değildir. Peygamber de değildir, ama, peygamberin vekilidir" dedi.

AP'nin aşırı sağ kanadına mensup milletvekillerinden Mevlût Yılmaz, Ateşoğlu, Feyyaz Köksal, Osman Atillâ ve Cemal Külâhlı da kongredeydiler ve Cemalettin Kaplanı alkışladılar.

İşte, AP'nin oy hesabında büyük ağırlıktan olan din adamları, Pazar günü kendi kongrelerinde nabızlarının nasıl attığını böyle gösterdiler. Demirel, partisinin, dinî çevrelerde büyük nüfuz sahibi olan aşırı sağ kanadından bu yüzden vazgeçememektedir. AP içinde aşın sağa mensup olmayan milletvekilleri bile, ihraçlar söz konusu olduğunda, nurcuların, mukaddesatçıların, şeriatçilerin ve fanatik milliyetçilerin kuvvetleri hakkında şöyle konuşmaktadırlar:

" —-Bunların bir milyon reyleri vardır. Nasıl vazgeçeriz?"

Bu "ince" noktayı, AP politikasında ağırlığı olan, perde arkası müşavirlerinden, nurcuların pek itibar ve hürmet ettikleri, eski Şarkikaraağaç Müftüsü Sadık Bilgiç, Osman Yüksele gönderdiği bir manzumede belirtmiştir. Sait ve Saadettin Bilgiç kardeşlerin babalan olan ve Demirelin, bir seyahat sırasında, sırf elini öpmek için rota değiştirdiği Sadık Bilgiç, Serdengeçtiye gönderdiği manzumenin bir yerinde şöyle demektedir:

Çok acıdır, tam aksine, suçmuş meğer feryadın;
Anılmakta yine sık sık şu günlerde bak adın.
Osman Yüksel partisinden çıkarılmış, çıkacak;
Çıkarılsa ne olacak, yoksa aç mı kalacak?
Ne aç kalır, ne de uryan, emma Zarar partiye.
Herkes küser ve darılır, oylar iner yarıya..

Sadık Bilgiç, manzumesinin sonunda, AP ilgililerine, böyle bir ihraçtan sakınmalarını tavsiye etmekte ve "Osmancığım, sen de yavrum, hak yolunda et devam, - Hiç durmadan ve yılmadan. Benim senden bu ricam" demektedir. Görüldüğü gibi, AP'lileri esas korkutan, "oyların yarıya inmesi" veya en azından "bir milyon oyun kaybı"dır.

Üstelik bugünlerde, bu bir milyon oy konusunda AP'nin karşısına bir de rakip çıkmıştır. Bu rakip, şu günlerde durmadan toplantılar yapan ve "İktidarın müslümanlara karşı tutumunu inceleyen", Mehmet Altmsoyu din adamlarının kongresine gönderen ve AP'nin aşırı sağını transfer faaliyetine girişen CKMP'dir. Aşırı sağın Türkiyede bir milyon oya sahip olmadığı düşünülse dahi, AP şu anda, içindeki aşırı sağı tasfiye etse, Meclisteki çoğunluğunu ve iktidarı kaybedebilir. Buna karşı bazı AP'liler, "Biz 10-15 milletvekilini tasfiye edersek, birşey kaybetmeyiz, YTP'den daha fazlasını alırız" demektedirler. Ama eski müteahhit Demirelin, cepteki parayı, tahsili meşkûk alacaklara tercih ettiği de açıktır.

Tasfiye değil, tesviye

Bürün bunlar göstermektedir ki, AP'deki aşın sağ tasfiye filân edilmemiştir. Sadece, Büyük Kongrede yenik düşmüştür. Bu hususta Genel İdare Kurulu seçimlerini örnek gösterenlere verilecek cevap, yine, bu seçimlerin sonucudur. Genel İdare Kuruluna yeniden seçilemeyenler şunlardır: Osman Turan, Orhan Süersan, Tekin Arıburun, Ertuğrul Akça, Seyfi Kurtbek, İhsan Gürsan,

Aslan çocuk

Pöh, pöh, pöh! Başımızda Başbakan diye nasıl bir aslan varmış da, bizim haberimiz dahi yokmuş..

Bize Demirel, önce. Başkan Johnson'un, bir içtikleri su ayrı giden ahbabı ve mason olmayan bir zat-ı muhterem olarak tanıtılmıştı. Sonradan anlaşılmıştı ki, üstadın Amerika Cumhurbaşkanıyla münasebeti, fotoğraf çekilirken yanına yaklaşıp orada gözükmesiymiş ve kendisi mason locasına kayıtlıymış. Pek üzülmüştük.

Neyse ki, şimdi "Muhteşem Suleyman"ın ne yaman insan olduğu, bir, gözü A.P.'deki Y.T.P. Genel Başkanıma, bir de bizzat kendisinin ağızından ilân edilmiş bulunuyor.

Meğer Demirel, yedek asteğmenken, Ordu üzerindeki bütün nüfuzunu kullanmamış mı, Menderesi astırtmamak için? Meğer Demirelin, plân fikrinin doğmasında rolü çok büyük değil miymiş ve 1959 yılında Adnan Menderese plân fikrini o vermemiş mi?.

Ne çocuk değil mi?

Yalnız, hani insan düşünüyor da, Menderes asıldı ve 1959'daki, fikir plândan ziyade pilâvdı da!..

Ali Bozdoğanoğlu, Melâhat Gedik, Kadri Eroğan, Ahmet Dallı ve Aydın Yalçın. Bunlardan aşırı sağ sayılabilecek sadece iki kişi vardır ki onlar da Osman Turanla Ali Bozdoğanoğludur. Buna karşılık, AP'nin sağ kanadından Saadettin Bilgiç, Cevat Önder, Mehmet Turgut, Genel İdare Kuruluna tekrar seçilmişlerdir. Genel İdare Kuruluna bu kongrede girenler arasında da meselâ bir İhsan Ataöv vardır. Acaba İhsan Ataöv AP'nin sol kanadına mı mensuptur?

Zaten, dikkatli gözler, oynanan oyunu daha kongrede farketmişlerdir. Aşırı sağı tasfiye etmek isteyen bir partinin genel başkanı, kongre konuşmasında, lüzumlu lüzumsuz, defalarca -asgari dokuz defa- Allah ve Cenabıhak mı derdi? Nitekim bu çelişmeyi Osman Yüksel Serdengeçti de tespit etmiş ve 2 Aralık tarihli Yeni İstanbul'daki yazısında Demirele hitaben şunu yazmıştır:

"Sen bir taraftan Allah de, bir taraftan da Allah yolunda yürüyenleri yallah partiden ihraç etmeye kalk."

Aslında AP'nin III. Büyük Kongresinde cereyan eden fikir veya İdeoloji çarpışması değil, menfaat ve hizip çarpışmasından ibarettir. Bu hususu, "Durum"da Cevdet Perin bile şu şekilde itiraf etmiştir: "Bu Büyük Kongrede de yine sosyal ve ekonomik sorunlar üzerinde durulmamış, tartışılmamış, hele ilerde yapılacak işler, ertelenen, hazırlanan kanunlar hakkında kamuoyuna az çok tatmin edici izahat verilmemiştir."

Kim kazandı, kim kaybetti?

Bu kongrede Bilgiç ve Demirele muhalif sağ kanadın mağlûp olduğu -"mağlûbiyet", "tasfiye" demek değildir- gerçektir. Fakat kazananın kim olduğu hususunda ise rivayet muhteliftir. Kimine göre Demirelciler kazanmışlardır, kimine göre ise Demirel - Bilgiç çatışmasını çok iyi değerlendiren "Yeminliler"... Bu Yeminliler -kendilerine "Cuntacılarda denilmektedir- pek az partide rastlanır cinsten, enteresan bir gruptur. Bunlar Büyük Kongreden epey zaman önce biraraya gelmiş, birleştikleri tek nokta "Demirelin Genel Başkanlığına itiraz etmemek" olan, çeşitli fikirlerden adamlardır. Bunlar arasında başı çekenler Hamdi Mağden, Turgut Toker, Nuri Bayar, Nahit Menteştir. Anlatıldığına göre, bu grup teşkil edilirken, yeni girenlere üç ayrı yemin ettirilmiştir. Yeminlerin esası, "kenetlenerek partiyi ele geçirmek" ve "önemli sandalyaları kapmak"tır İlk yemin töreninin Hamdi Mağdenin evinde yapıldığı anlatılmaktadır. Yeminliler ilk galibiyeti, Grup Yönetim Kurulu seçimlerinde kazanmışlardır. Kongrede de aynı kenetlenmiş hava ile birbirleri için savaşmışlar ve Genel İdare Kuruluna en fazla adam sokan grup olmuşlardır. Kongrede en çok kullanılan ve bir çok delege tarafından Demirele ait olduğu sanılan "turuncu liste"yi bu Yeminliler grupu bastırmıştır.

Sonuç olarak, Genel İdare Kuruluna en fazla listede yer almayı becerenler girmişler, kazanan, menfaat birliğine dayalı, gayrimütecanis bir grup olmuştur. Bu gayrimütecanis grubun birleştiği tek noktanın Demirelin genel Başkanlığının devamı olması. Demirelin şansını teşkil etmiştir. Demirelin Bilgiçe karşı zaten tahmin edilen galibiyeti bu yüzden keskinleşmiştir.

Şimdi, -Erogan adındaki eğlenceli zat hesaba katılmazsa-, Demirel muzaffer ve üzerinde tartışılmayan tek Genel Başkandır. Demirelin, bu hızla, kuvvet gösterilerine girişmesi beklenmelidir. Zaten daha kongrenin ertesi günü, basma haddini hatırlatmak için tavsiyelere başlaması, gösterilerin başladığına işarettir. Demireli etrafındakiler de bu yola itmektedirler. Örneğin, Büyük Kongreden sonra Adalet gazetesi, bir başmakalesinde Demirele "Aman, bahar havasına kapılma! Bu, CHP'nin bir oyunudur" ikazını yapmış ve sert politika tavsiye etmiştir.

Şu anda Demirel, kongresinden destek ve kuvvet almış bir Genel Başkandır. Böyle bir kongreden kuvvet alan iktidarın başarısızlık için önemli bir bahanesi kalmamıştır. Demirel, üzerine aldığı görevi beceremezse -ki kuvvetli ihtimal budur- ne yeninin, ne de yerinin dar olduğunu söyleyebilecektir. AP'liler ona her türlü imkânı vermiş ler, hattâ onu kahramanlaştırmış lardır. Beceriksizliğinin sebebini, şahsının ve metodunun yetersizliği teşkil edecektir.

Bu şartlar ve imkânlar içindeki Demirdi bekleyen ilk problemler, kabine revizyonu -herkes, bilhassa Yeminliler sandalya beklediklerinden, bu işin gürültüsü büyük olaçaktır- ve ümitsizliğe düşen Gürsanın çekilmesi ile Hukuk mezunu Bilgehanın sırtına yüklenen 4967 Bütçesidir. Bir başka problem de, mağlûp olan hizbin, Grupta açmaya niyetli olduğu sert mücadeledir. Bunun ilk belirtisi, Grupta açılması kararlaştırılan, iktisadî konularla ilgili genel görüşmedir.

AP Genel İdare Kurulu ilk toplantısında
Demirel ve ekibi

Petrol

Yeni safha

Petrol mücadelesi, bu haftanın başında Meclisin aldığı kararla yeni bir safhaya girdi. Meclis Pazartesi günü, konunun, bütün genişliğiyle, bir Meclis Araştırma Komisyonu tarafından incelenmesini uygun gördü. 17 kişiden meydana gelecek ve bütün partileri temsil edecek olan bu komisyon, iki aylık bir süre içinde meseleleri inceleyecek ve Meclise bir rapor verecektir. İncelenecek konulara, boru hattı meselesi, yabancı rafinerilerin tevsii, Türkiyeye pahalı petrol imali ve sebepleri dahildir. Böyle bir araştırma kararının alınması, birkaç yıldır devam eden ve AP iktidara geldikten sonra iyiden iyiye alevlenen tartışmaların açıklık kazanması bakımından yerindedir ve normaldir. Fakat bu arada şaşırtıcı bir nokta vardır: Bu konularda daima denetimden kaçmak eğilimi gösteren ve pek savunulacak bir tutum izlememiş olan AP İktidarı nasıl olmuştur da bu karara olumlu oy vermiştir? Şu anda Türkiyede çok kimseyi meraklandıran, bu husustur.

AP'li basın ise, İktidarlarının bu davranışını şimdiden bir propaganda vesilesi saymıştır. Demirele hizmet eden kalemlerden biri, geçen hafta şöyle yazıyordu:

"Şimdiye kadar çoğunluktaki iktidar partisinin, meclis soruşturması önergesi kabul edildiğine ne 1946-50 CHP devrinde, ne de 1950-60 DP devrinde rastlanmaz. Bu demokrasi misalini ilk defa Demirel iktidarı vermiştir."

Acaba AP İktidarı bu araştırma önergesini gerçekten demokrasiye ve denetime olan inancından mı desteklemiştir, yoksa işin içinde başka sebepler mi vardır?

Doküman rahatlığı

Perde ardındaki gelişmeleri bilenler, AP'nin bu önergeyi desteklemesini hiç de hayretle karşılamamışlardır. İktidarı bu karara iten başlıca sebeplerden biri, yapılacak bir araştırma için, içinde bulunduğumuz devrenin AP'ye en uygun devre olmasıdır. Çünkü, böyle bir araştırma komisyonu, yapacağı çalışmada, sayısı belli kaynaklara başvurmak durumundadır. Şu anda ise bu kaynakların hangi görüşü destekledikleri bellidir.

Petrol konusunda bir araştırma yapılırken, kendilerinden doküman istenecek, görüşleri sorulacak olanlar kısaca şöyle sıralanabilir: Enerji Bakanlığı, Petrol Dairesi, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, Petrol Ofis ve yabancı petrol şirketleri -Mobil, Shell, Caltex, British Petroleum vs..-. Bu mercilerden Petrol Ofis dışında kalanların, Türkiyede bir petrol soygununu doğrulayacak delilleri elceğizleri ile komisyona teslim edeceklerini düşünmek için fazla safdil olmak gerekir. İbrahim Derinerin başında bulunduğu Enerji Bakanlığı mı komisyona malzeme verecektir, yoksa Turgut Gülezin yönetimindeki Türkiye Petrolleri mi?

Bu zatlar ve kaynaklar şu sıralarda harıl harıl çalışmaktadırlar. Hedef, petrol alanında yabana sermayenin Türkiyede hiç bir olumsuz rol oynamadığını, milli petrol dâvasının "hikâye"den ibaret bulunduğunu, petrol alanında Türkiyenin soyulduğu tezinin bir komünist kışkırtması olduğunu ispattır. Enerji Bakanlığına ve Türkiye Petrollerine bu, minareye kılıf hazırlama çabasında en çok yardım edenlerin ise, şu meşhur "mektup" işine karışan Caltex'in Türkiye yöneticileri olduğu bilinmektedir. Mecliste araştırma önergesi görüşülürken konuşan Enerji Bakanının, 'rafinerilerin tevsii ve petrol ithali konularında yabana petrol şirketlerinin görüşüne paralel konuştuğu dikkatlerden kaçmamıştır.

Türkiye Petrolleri Genel Müdürü Turgut Gülez de aynı havadadır. Gülez, sohbetlerinde şu tezi işlemeye başlamıştır:

"— Türkiyedeki rezervler ancak iki yıllık ihtiyacı karşılar.."

Herhalde. Gülez, komisyona da buna yakın bir görüş söyleyecek ve vereceği dokümanlar -belki de bilhassa seçilmek suretiyle- bu görüşü destekleyecek yönde olacaktır.

Pipe-line meselesi

AP İktidarım böyle bir araştırma Önergesini- kabule iten diğer sebep ise, boru hattının halka devri meselesinin gelip dayandığı "kritik" noktadır. Bilindiği gibi, AP İktidarı, boru hattını halka devir gerekçesiyle yabana şirketlerin niyetlerine âmâde kılmak teşebbüsüne girmiş ve mesele, bilinen safhalardan geçtikten sonra, Ordu ile İktidar arasında bir pürüz biçimini almıştır. Aslında bu pürüzde İktidarın karşısında dikilen tek engel Ordu değil, devletin diğer ilgili ihtisas kademeleridir. Maliye Bakanı İhsan Gürsan, Türkiye Petrolleri Yönetim Kuruluna katılacak Maliye temsilcilerine şifahen, "devir" lehinde oy kullanmalarını emrettiğinde, "Yapamayız. Yazılı emir verin" şeklindeki itirazla karşılaşmıştı. Gürsan, bu yazılı emri vermeden istifa etmiştir. Öte; yandan Devlet Plânlama Teşkilâtı da, Türkiye Petrollerine devir hakkındaki görüşünü bildirmiştir. Bu görüş, devire karşı şiddetli bir tepkidir.

Neticede, bu işleme karşı çıkanlara Genel Kurmay Başkam Tural da bizzat mektup yazarak, açık şekilde katılınca, iktidar çok güç bir

T.P.A.O. Genel Müdürlüğü
Tavşana kaç, ama tazıya tutma politikası

duruma düşmüştür. Bir yandan boru hattını halka devretmeye sözvermiş, bir yandan da boru hattının açılmasına bir ay kala karşısında önemli engeller bulmuştur.

Kamuoyu da konuya büyük ilgi göstermektedir. İşin içinden çıkmanın yolu, bu tıkanıklığı herhangi bir angajmana girmeden çözmektir. İşte, iki ay sürebilecek bir araştırma, bu tıkanıklığı, İktidar bakımından, çözümleyebilecek bir çaredir.

Bu arada İktidar, bir manevrayı daha denemiş, Millî Güvenlik Kurulunun, boru hattının devri için fetva verdiği yolunda haberler yaymak istemiştir. Geçen ayın son günü Çankayada, Cumhurbaşkanının başkanlığında yapılan millî Güvenlik Kurulu toplantısında konunun görüşüldüğü ve Komutanların, boru hattının devrine karşı çıkmadıkları, Demirele yakın gazetecilere fısıldanmıştır. Oysa, gerçek bu değildir. O toplantıda boru hattı meselesi uzun boylu görüşülmemiş, çalışma daha ziyade Başbakan ile Genel Kurmay Başkanını ilgilendiren siyasî dalgalanmalar üzerinde olmuştur. Boru hattı konusu açılmış, fakat bu hususta kararın Meclis Araştırmasının sonuna bırakılması fikri hakim olmuştur.

Meclis Araştırma Komisyonunun çalışmaları bu şartlar altında çok önem kazanmaktadır. Bu komisyonun Muhalefete mensup üyelerinin, kendilerine sunulacak dokümanlar ve bilgiler üzerinde çok dikkatli olmaları zorunludur. 17 kişilik komisyonda muhtemelen AP'li üyeler çoğunlukta olacakları için, Meclise getirilecek rapor, İktidarın görüşüne uygun olabilir. Ama, çalışmalara katılan diğer üyelerin iyi incelemeye dayanan itirazları Meclisçe raporun görüşülmesine ve değerlendirilmesine tesir edecektir. AP İktidarı asıl imtihanı, komisyon çalışmalarını bitirdikten sonra verecektir.

(AKİS: 441)

Komprador bir T.İ.P.'ci

Sadun **Aren**

Politikada suniliğin, aşırı zorlamaların, tabiiliğin dışındaki tedbirlerin daima geri teptiğinin bir örneği, T.İ.P. büyüklerinden Prof. Sadun Arenin başına gelen hadiseyle bir defa daha gözlerin önüne serilmiştir. Amerikaya boykot ilân edilmesini, amerikalılara kendilerinin bu memlekette arzulanmadıklarını gösterecek kadar kötü, soğuk muamele edilmesini isteyen, onlarla biç bir münasebette bulunulmamasını kararlaştıran bu partinin sayın büyüğü, meğer, eşine alt bir evi bir amerikalıya kiraya vermemiş mi? Gerçi, aylık kira bedeli olan 1800 lira hiç de fena bir para değildir ama, samimi bir partilinin, ya partisine böyle saçma bir karar aldırtmamak için direnmesi, ya da bu karar alındığında ona uyması veya partisinden ayrılması gerekirdi. Sadun Aren, bizim memlekette çok görülen "oylar sepete, paralar cebe" prensibime uymakla her halde siyasî hayatına bir parlaktık vermiş değildir. Aynı partinin başka bir büyüğünün, Çetin Altanın da, çocuklarını Amerikan Kolejinde okutması, bu gençlere sağlam bir kültür dahi vermiş olsa, her halde babalarına fazla bir "inandırıcılık" getirmeyecektir.

Eğer Amerikanın sultasından kurtulmak amerikan sigarası kullanmamakla kabil olsaydı ve rus votkası içmeyenlerin memleketleri rus sultası altına girmek tehlikesiyle hiç karşılaşmamış olsaydı her şey ne kadar kolaylaşır ve basitleşirdi.

Ama gerçek bu olmadığı İçindir ki T.İ.P. her gün itibarını biraz daha fazla yitirmektedir ve böyle büyüklerinin elinde, kaderini, bir kuyruklu yıldızın kaderi haline getirmektedir.

Daha fenası, amerikanların hoşlanmadıktan "Amerikayı tenkit" bizim de hiç hoşlanmadığımız "Amerikaya bedava düşmanlık" ile bu şekilde karıştığı için, amerikalılar yanlış teşhis ve tahlillerine devam etmekte, "İşte, tenkit bu!" diye düşünmektedirler.

Eğer Sadun Arenin taktiği amerikalıları bu yola itmekse, helâl olsun kendisine o 1800 lira! Sağ gösterip sol vurmak diye, tam buna derler..

T. M. T. F.

Şimdi ne olacak?

Türkiyenin en güçlü öğrenci kuruluşu TMTF'nin içinde ve çevresinde cereyan eden olayları yakından izleyenler, dananın kuyruğu nun önümüzdeki günlerde "sağlama" kopabileceğini bu hafta hesaplıyor ve TMTF ile ilişkileri oranında hep aynı endişeyi taşıyorlardı: Şimdi ne olacak?

Girdikleri oyunun hesabını - kitabını çok önceden yapmış olan politikacılar, bu endişe karşısında inatla susuyor ve "at pazarı" haline gelen salonlarda "vatan, millet, hak, hukuk, demokrasi" nutukları atıyorlardı. Sorunun cevabını arayanlar ise, bu "yedi yunmuş hürriyet havarileri"nin sükûtunu hiç de yadırgamıyorlardı. Zira bunların durumları, "sükût ikrardan gelir" sözünü doğruluyordu.

Geçtiğimiz haftanın son günlerinde hava iyice gerginleşti ve bazı kimselerin mesela, Orhan Ünalın şurada veya burada "Fikir mücadelemiz bitmiştir. Şimdi, fiili mücadele başlıyor" şeklinde konuştukları görüldü. Bu defa, sokaktaki adam da aynı şekilde düşünmeye başladı: Bundan sonra ne olacak?

Bu sorunun "birinci ağızdan" verilecek cevabını tesbit etmek isteyen AKÎS muhabiri, geçtiğimiz haftanın sonunda Cumartesi gecesi, kapı ve pencereleri Emniyet I. Şube memurları tarafından sıkı kontrol altında tutulan randevu yerine gitti. AKÎS'çinin burada konuştuğu uzun boylu, sarışın, mavi gözlü delikanlı, o saatlerde belki de binlerce zihni meşgul etmekte olan meşhur soruya şu cevabı verdi:

"— Karşımızdakilerin kullanacakları metodlara aynı şekilde mukabele edeceğiz. Sonuna kadar direneceğiz. Eğer kaba kuvvet kullanmaya kalkarlarsa, kan dökülür.." .

Konuşan, TMTF'nin yeni Genel Başkam Sencer Güneşsoydu. Güneşsoy, devamla, şunları söyledi:

"— Burası bugün benim zimmetimdedir. Hiç kimseyi içeriye sokmam. Çıkacak her güçlüğü karşılamaya hazırız..."

Zararının kime dokunacağı şimdiden az-çok belli olan bu durumu yaratan olaylar, Sakaryada toplanan TMTF'nin 21. Büyük Kongresinde başladı ve AP'li ağababalarının tam desteğine sahip milliyetçi - mukaddesatçı militanların giriştikleri "huruç" hareketleriyle bugünkü şeklini aldı.

AP'li militanları "huruç" hareketine iten faktörlerin başında, delegelik sıfatı bulunmadığı için kongreye katılamayan Orhan Ünalın, Sakarya Asliye Hukuk Mahkemesinden aldığı delegelik kararı gelmektedir. Yüksek Hakimler Kurulu adayı bulunan yargıç hakkında çeşitli söylentiler çıkmasına sebep olan bu karar, AÜTB'nin ilk kongreye katılan delegasyonunu gayrimeşru duruma düşürecek -daha doğrusu, öyle yorumlanan- bir karardı. .

Kararı eline alan Orhan Ünal, nereden geldikleri belli olmayan yeni delegelerle kongreyi ikinci defa topladı ve AP'den çok CKMP'ye yakın olduğu söylenen Ekrem Özer adındaki genç TMTF Genel Başkanlığına, Ömer Barutçu adındaki bir başka öğrenci de İkinci Başkanlığa getirildi. İkinci kongrenin gerekçesi, AÜTB birinci delegasyonunun -Naci Özdemir ve arkadaşlarının- gayrimeşru olduğu ve bunların katıldıkları birinci kongrenin de kendiliğinden hükümsüz olacağı şeklindeydi. Ayni gerekçenin ve yorumun sonucu olarak, birinci kongrenin seçtiği Genel Başkan Sencer Güneşsoy ve İkinci. Başkan Faruk Yalnız da TMTF'yi temsil yetkisini, tabiî, taşımıyorlardı.

Kursakta kalacak heves

"Şimdi ne olacak?" sorusunun cevabını asıl, bundan sonraki olaylar verecektir. İlk kongrenin Genel Başkanlığa seçtiği Sencer Güneşsoy ve İkinci Başkan Faruk Yalnız "sonuna kadar mücadele edeceklerini" belirtirken, ikinci kongrenin tertipçileri ve bunlara bağlı militanlar nasıl bir yol seçeceklerdir? Kaba kuvvete başvuracakları sanılmamaktadır. Çünkü böyle bir tutumun hem kendilerine, hem de ağababalarına "çok tuzluya oturacağı"nı tecrübeleriyle bilmektedirler. Hem, böyle kötü bir ihtimali düşünen devrimci gençler, geçtiğimiz haftanın ortasından itibaren, gerekli tedbiri almış bulunmaktadırlar. Bir yandan, kendileri, TMTF merkezlerinde bizzat nöbet tutarlarken, bir yandan da ilgilileri haberdar ederek, gerekli tedbirin alınmasını istemişlerdir.

İkinci yol, tabii, hukuk yoludur. İkinci kongreyi toplayanlar iddialarını isbat durumunda olduklarına göre, devrimciler, Sakarya Adliyesine başvurarak, kesin durumun tesbitini isteyeceklerdir. Her iki kongrenin de bütün safahati gözden geçirildikten sonra, haklı olan taraf mahkemece tesbit edilecektir.

Sencer Güneşsoy
Federasyon devrimcilerindir

Bir başka ihtimal de mevcuttur: AP'nin her türlü desteğine sahip milliyetçi - mukaddesatçı gençlerin, ayrı bir bina kiralayarak, burada faaliyete geçmeleri ve gençliği kendilerinin temsil ettiklerini söylemeleri de mümkündür. O zaman Sencer Güneşsoy ve arkadaşları da elbette ki aynı şeyi yapacaklardır.

Bir başka durum, tahsisat meselesinden ortaya çıkacaktır. Hükümet, meşru federasyonun hukuken belli olmadığı gerekçesiyle TMTF'ye para vermeyecektir. Devrimci gençler böylece eli-kolu bağlı duruma sokulmak istenirken, karşı ekibin belli yollarla beslenmeye devam edileceği de bilinmeyen bir husus değildir. Bu arada, yine AP tarafından, "gençlik kuruluşlarının birleştirilmesi için hepsinin lâğvedilmesi ve yeni bir müteşebbis heyet kurularak, yeni bir organizasyona gidilmesi" şeklinde bir teklifin de Millet Meclisine getirilmesi kuvvetle muhtemeldir. Bundan sonra yapılacak ayak oyunlarıyla kurulacak yeni teşkilât, tamamen milliyetçi-mukaddesatçı geçinenlerin eline geçmiş olacaktır. AP İktidarı, böylece, kendisi için tehlikeli bulduğu

27 Mayısçı gençliği zararsız hale sokacaktır. AP içinde, böyle bir yol tutulması için çalışmalar vardır. Fakat AP İktidarı ve çevresinin bilmedikleri bir gerçek de şudur: Hangi yol tutulursa tutulsun, gençlik kuruluşları AP'nin sultası altına girmeyecektir. Çünkü, gerek TMTF'ye hakim olmak isteyen ve gerekse MTTB'ni ele geçirmek üzere olanların çoğu AP'li değil, CKMP'li militanlardır.

Haftanın başında TMTF Genel Merkezinde bir basın toplantısı yapan Sencer Güneşsoy, AP İktidarının Federasyonla ilgili niyetlerini şöyle açıkladı:

"— AP İktidarı, TMTF'yi hukukî ve gayrihukukî yollardan ele geçirmek istiyor. Bunun için iki yol takip etmektedir: Federasyonu parçalayarak, ona hakim olmak; bunda muvaffak olamazsa, Federasyonu işlemez hale getirmek...

Olaylar gösteriyor ki, karşımızdakiler ikinci yolu seçmişlerdir. Ancak şunu kesin olarak belirtmek isteriz ki, gerek idarî makamlardan, gerekse devlet makamlarından, nereden gelirse gelsin, gayrimeşru hareketler devam ederse, gençliğin en büyük yasası olan Bursa Nutkuna uygun olarak idareyi ve aksayan devlet kurumlarını düzeltmek için kesin bir mücadeleye atılacağız.."

M.T.T.B.

Anaforda dönenler

Açık kahverengi elbise giymiş, orta boylu, siyah posbıyıklı genç, elindeki kâğıt tomarını salondakilere göstere göstere sahnenin sağ tarafından sol tarafına geçti ve mikrofonun başında durdu. Sesini ayarlamak için birkaç defa öksürdükten sonra, gözlerini salonda gezdirdi ve ağır ağır konuşmağa başladı :

"—Arkadaşlar! Bugün Almanyada bulunan milliyetçi bir mühendis, aradığımız vesikaların fotokopilerini ele geçirmiş ve biz ayrıldığımız sıralarda bunları, Atatürk Üniversitesine göndermiştir. Bu vesikalar, 1949 yılında Bulgaristanda yayınlanan 'Reçlikna Agitatora' adlı dergi ve Bulgaristandaki bir ansiklopediden alınmıştır."

Sesinin tonunu gittikçe yükselten posbıyıklı genç, kötü bir şive ile, henüz görmediği vesikaların -nereden temin edildiğini açıklıyamadığı- türkçe tercümesini kâğıt tomarı içinden bulup çıkardı ve :

"—Şimdi sizlere, Stalinin Kiefte, komsomol gençlere irâd ettiği nutku okuyacağım" diyerek, komünist rejimi korumak için komünist gençlere ne gibi görevlerin düştüğünü bir güzelce anlattı!.

Kendilerine "milliyetçi - mukaddesatçı" sıfatını yakıştıran gençlerin doldurduğu salona, tam bu konuşma yapılırken giren yaşlı bir adam, türk bayrakları ile donatılmış sahneye bir süre şaşkın şaşkın baktı, sonra, yanında duran uzun boylu, kır saçlı adamın kulağına eğilerek,

"—Yahu, burada komünistlerin toplantısı mı var?" demekten kendini alamadı.

Yaşlı adamı hayrete düşüren bu konuşmalar, geçtiğimiz haftanın sonunda, Perşembe gecesi, saatlerin 21.05'i gösterdiği bir sırada, Kütahyanın Halk Eğitim Merkezi salonunda cereyan etti. Konuşmayı yapan posbıyıklı genç, M. T. T. B. 'nin 48. Genel Kurul kongresinde Kongre İkinci Başkanlığını yapan, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinden Çetin Baydardı. Erzurum delegasyonunun liderliğini yapan Çetin Baydar, bir gün önce başlıyan ve ertesi gün de, ancak Cuma namazına gidileceği için kesilen bir konuda ilmi açıklama yapacağı gerekçesiyle mikrofon başına geçmişti. Baydar, Atatürkün Bursa Nutkunu "Stalinin Kief Nutku" olarak takdim çabasına girişti, kelime ve cümleleri değiştirerek, "Türk genci" yerine "komsomol" u ekliyerek, "müthiş ifşaat" ta bulundu. Bugün, gerçek milliyetçi gençlerin "Atatürkün bir direktifi" olarak kabullendiği Bursa Nutkunun Atatürke ait olduğunu; oybirliği ile vermiş olduğu bir kararla kamuya duyuran Türk Tarih Kurumuna demediğini bırakmayan Çetin Baydarın konuşmasını, Erzurumlu diğer delegelerin konuşmaları takip **etti.** Hepsi de, nutkun Staline ait olduğu hususunda birleşti.

Bir gizli oyun

Gece yarısına kadar devam eden bu konuşmalarda, Erzurumlu delegeler, nutkun Staline ait olduğunu ilk defa ortaya atan ve aynı zamanda hocaları olan Doç. Dr. Hüseyin Ayandan söz ettiler. Kongreden, nutku Staline maletmekte gösterdiği unutulmaz çabadan ötürü Hüseyin Ayana bir "tebrik ve teşekkür mesajı" da gönderme kararını çıkartan Erzurum delegasyonu, aslında gizli bir oyun oynamaktaydı.

MTTB kongresinde oy veriliyor
Robot adamlar

Fakat oyun, daha önce, Bursa Nutkunun Staline ait olduğunu iddia çabasını göstermiş bulunan M. T. T. B. İkinci Başkanı Yavuz Ulusu tarafından hemen anlaşıldı. "Erzurum Üniversitesinde yapılan ilmî çalışmaların sonucu beklensin. Oradan neticeyi aldıktan sonra Birlik, kamuoyunda kampanya açsın" diyen Atatürk Üniversitesi delegasyonuna, Yavuz Ulusu,

"—Böyle saçmalık olur mu? Ben nutkun Staline ait olduğunu daha önce, M. T. T. B. olarak ilân ettim. Şimdi, ilmi çalışmanın sonucu beklensin deniliyor. Arkadaş, bu, halk nazarında bizim itibarımızı sıfıra düşürür. Kongre derhal, nutkun Staline ait olduğu hususunu belirten bir karar vermelidir" diyerek karşı çıktı.

Oylamalara geçildi ve Erzurum delegasyonunun teklifi' çoğunlukla kabul edildi. Ulusunun teklifi ise itibar görmedi.

Acaba, perde arkasında dönen bu dalavere de neydi?.

Ulusu, AKÎS'çinin bu sorusuna şu cevabı verdi :

"—Erzurum delegasyonu, hocaları olan Hüseyin Ayanın vermiş olduğu taktikle hareket ediyor» Önce bu adama tebrik teli çektirildi, Arkasından ismi, nutkun Staline ait olduğunu ilk söyliyen olarak lanse edildi. Şimdi de, bütün dikkatler, gene bu adamın - sözüm ona - ilmi çalışmasına çekilmek isteniliyor. Böylece, Türkiyede bir adam sahneye çıkarılıyor. Ama, biz bunu yutmıyacağız! Yutturmıyacağız da... Bu oyunu açıklıyacağım"

Aslında bir Bulgaristan göçmeni olduğu söylenen bu, Atatürk Üniversitesi öğretim üyesi, ilim maskesi altında öğrencilerini bu oyuna sürüklemiştir.

Bir faşistler kongresi

Dakikası devlete -kendi ifadelerine göre- tam 14 liraya mal olan bu kongreye, tam bir faşizm havası verilmiştir. İddiaya göre, bizzat Türkeşin direktifi ile hareket eden bir grup, M. T. T. B. yi ele geçirmek için nurcular, kafatasçılar ve kendi dâvalarından başka bir şeyi düşünmiyen teknikerlerle birleşmiştir. Kongreye başarı telgrafı çeken tek parti başkam Türkeş, Numan Esin ve Muzaffer Özdağı, bu kongrede CKMP'li gençleri perde arkasından idare etmekle görevlendirmiştir.

Bu satırların yazıldığı saatlerde, AP ve militanları, yenilgiyi hissettiklerinden, ne yapacaklarını şaşırmış durumda idiler. Daha kongrenin üçüncü gününde, sahnenin ön tarafının çökmesine, çok sayıda sandalyanın parçalanıp, iki kişinin de yaralanmasına sebep olan büyük kavganın gerçek nedeni İse buydu.

Saatlerin 16.30'u gösterdiği bir sırada, yuvarlak yüzlü, göz kapakları şişkin, orta boylu, esmer , bir genç mikrofon başına gelerek,

"—Arkadaşlar! Sadece komünizmle mücadele etmek, Amerikanın hammalığını yapmaktır. Enternasyonal güçlerden masonlukla da mücadele etmek lâzımdır.." demeye vakit bulamadan, ön sıralarda oturmakta olan, AP Ankara Gençlik Kolu mensubu Aziz Keseman, bir ok gibi sahneye fırladı ve yumruğunu, konuşmacıma suratında patlattı. Konuşan, CKMP militanı Ömer Aksu idi. "Masonluk" sözünün altında "Demirel"in kastedildiğini sanan Azizin -ki bu şahıs, göğsünde Azarbeycan bayrağı taşır, Kızılayda, Siyasal Bilgiler Fakültesinde çıkarılan olayların da elebaşısıdır- sahneye fırlaması, ortalığın altüst olmasına kâfi geldi. Bu arada AP militanlarından Zeki Avşar da, önüne geleni yumrukla devirirken, bir yandan da, avazı çıktığı kadar bağırıyordu :

"—Ulan, Türkeşin emriyle burayı yönetemezsiniz!.. Sizin de, Türkeşin de, onu tutanların da..."

İçişleri Bakanı Faruk Sükanın, Erbaylar otelinde kalan ve M. T. T. B. başkan adaylarından olan AP'li Teoman Dikmen İle günde üç defa telefonla konuşup bilgi aldığı bu kongre, gün geçtikçe kongrelikten çıkmakta, kaba kuvvetin temsil edileceği bir ringe dönmek üzeredir. Nitekim APliler, geçtiğimiz haftanın başında 50. yılını kutlayan M. T. T. B. 'yi ne pahasına olursa olsun ele geçirmek kararında olduklarından, İstanbul ve Ankaradaki yedek kuvvetlerine, "Kongreyi basmaları" için haber uçurmuşlardır. Bunun üzerinedir ki, bir grup AP militanı özel arabalarla İstanbuldan Kütahyaya hareket etmiştir. Ne var ki, İstanbuldan -sözde İktisat Fakültesini temsilen- gelecek grupun ilk öncüsü, Cuma günü, saatlerin 11.15'i gösterdiği bir sırada, İstanbul plâkalı bir taksi ile Kütahyaya girdi ve hemen polisçe yakalandı. Bu durum, hazırlanan komployu şimdilik meydana çıkardı.

Mahkeme eliyle aldığımız tekzip

Akis Dergisi

Yazı İşleri Müdürlüğüne

Ankara 26/Kasım/1966 tarih ve 649 sayılı Derginizin 14 ncü sahifesinde, hakkımda muhabiriniz tarafından tesbit edildiği iddia edilen neşriyatınızın hiçbir esasa dayanmadığını, haberin asılsız ve hakikata uymadığını, meselenin aşağıdaki şekilde cereyan ettiğini tavzihen bildiririm.

1 — 27/Mayıs ihtilâlini müteakip çalıştığım işimde vazifeme son verilmişti, 10 ay işsiz kaldım. Bu arada Leventte kurulu Petrol-İş'in Yapı Kooperatifinin 294 Dairelinin sıhhi tesisat işçiliğini, bir arkadaşımla ihaleye girmek suretiyle ortak olarak aldık.

2 — Taşoron olarak mukaveleye göre işi ikibuçuk senede bitirdik, bu işin karşılığı kooperatiften sadece 174.130,00 TL istihkak alınmıştır.

Bu istihkakın 120 bin lirası çalışan işçilere verilmiş olup, geriye kalan 54.130 TL ikibuçuk senede iki ortağa kalmıştır.

3 — Bu işi yaptığım müddet'çe her hangi bir sendika ile ilişiğim yoktur. O günkü şartlar üç sene gibi bir zaman için sendikalardan uzak kalmamı icabettiriyordu.

4 — 0 günkü adresim Zincirli kuyu mezarlığı değil, Bakırköy Zuhurat Baba, Hastahane yolu, 19 Nolu evdir.

5 — Kooperatifin biriket ve Fayans işleri ile hiçbir alakam yoktur.

6 — Yukarıda belirttiğim şekilde ikibuçuk sene zarfında iki arkadaş olarak yaptığımız tesisat işçiliği yazınızda belirttiğiniz gibi 1.599.616,00 TL değil, sadece 174.130 TL dır. Bu husustaki evrakı müsbiteler eksiksiz olarak elimde mevcuttur. Bunun dışında yazılanların ve söylenenlerin hepsi hilafı hakikat beyanlardan ibarettir.

Aksini iddia eden varsa isbata davet ederim.

Saygılarımla
Hasan Türkay
Ankara Milletvekili

X

İstifa etmeye hazır Kabineyi ihtilâlciler kısmenazlediyorlar - Bakan olma heveslisi kurmaylar hakkında — Cemal Gürsel bir felâketi bir tek oy farkla önleyebiliyor — Eskiler alalım. yani Bakanlar bulalım — Ragıp Sarıcanın şaşkınlığı — İsmet Paşa Floryada Gürseli ziyaret ediyor ve İhtilâlin başının ayaklarının yavaş yavaş suya ermeye başladığım farkediyor.

İsmet Paşa, Cemal Gürselin kendisine 6 Ağustosta yaptığı ziyareti, 24 Ağustos günü sabahleyin saat 10'da, Floryaya giderek iade etti. İsmet Paşanın o gün küçük defterine aldığı not şudur :

"—Emekli subaylar

—Norstadt ile görüşmesi

—Kürt meselesi"

Bundan dolayıdır ki bir gün sonra, 25 Ağustos akşamı radyo, akşam haberleri bülteninde, saat 22.30'da Kabineden on Bakanın azledildiğini bildirdiğinde İsmet Paşa biraz buruldu. İhtilâlin başı kendisiyle her şeyi, açık açık görüşmüştü. Bunlar, memleketin o günler en önemli konularıydı. Madem ki Kabinede böyle bir değişiklik olacaktı, Gürsel bundan kendisine neden, hiç bahsetmemişti? Sonradan meydana çıktı ki, sebep şuydu : Bundan, İsmet Paşayla görüşürken Cemal Gürselin de haberi yoktu. Cemal Gürsel hatta, bir gün sonra, yâni hadise günü, Hava Kuvvetlerinin bir C-47'siyle istanbuldan Ankaraya gelirken de o gece böyle bir kararı alacaklarını bilmiyordu. Her şey sabah onda başladı ve oniki saat sonra, gece onda düğümlendi.

Kabine, ilk balayı günleri geçtikten sonra, bilhassa programının Mecliste, açık bir oturumda, teşriî meclis görevi yapan M. B. K. nin önünde okunmasını takiben yavaş yavaş bir huzursuzluğun içine giriyordu. Program 11 Temmuzda okunmuştu. Bunu Gürsel takdim etmiş, kıraatini Devlet Bakanı olan Âmil Artüs yapmış, o sırada başkanlık kürsüsünü Osman Köksal işgal etmişti.

Aradan günler geçti, haftalar geçti, hatta ay geçti, fakat programı tasdik etmesi gereken Komiteden hiç bir ses çıkmadı. Hükümet, programı tasdik edilmemiş bir topluluk durumundaydı. Yani, güven oyu almamıştı. Ne yapacağını, ne yapabileceğini bilemiyordu. Bir çok Bakan "Bundan istiskal çıkar" diyecek hale gelmişti. Kabine toplantılarında sızlanılıyor, Komite buna da aldırmıyordu. Bakanlara, bu gecikmenin bazı sebepleri duyurulmuyor değildi. Meselâ deniliyordu ki : "Program çok uzundur", "Program çok tafsilâtlıdır, erozyondan bile bahsedilmektedir", "Bir geçici hükümet bu kadar işi nasıl başarabilir?" Tabii, bilhassa bu sonuncu itiraz Bakanların garibine gidiyordu. Komitede dünya kadar adam vardı ki bir referandumla milletten dört senelik vade almanın ve memleketin bütün ana davalarım halledivermenin peşindeydi. Bunlar mı, programı o yüzden beğenmiyorlardı? Sonra, hangi hükümet, programındaki bütün söylediklerini gerçekleştirmişti ki? Kabine, programı, meselelerin ortaya konduğu ve bunların hal çarelerinin söylendiği bir vesika olarak görüyordu.

Bakanlar, asıl, üniformalılardan bazılarının kendilerine sempatik gözle bakmadığını hissediyorlardı. Sivil Hükümet, başta Cemal Madanoğlu, bir kaç Komite üyesinin İhtilâlin ilk günü direnmesi neticesi kurulabilmişti. Yoksa, ötekilerin gönlünde Bakan olmak aslanı yatıyordu. Bu arzu sönmemişti. Bir punduna getirip Sivil Hükümeti alaşağı etmek, bir kabine buhranı yaratmak, sonra da Bakan oluvermek geliştirilen bir plândı. Bu plânın sahipleri - Türkeşçiler bunu isteyenlerin başında geliyordu ama, ötekilerden de onlara katılanlar vardı - her fırsatta Bakanlardan şikâyet ediyorlardı ve bazı Bakanlar da, gerçekten, ağıza sakız olmak için her şeyi yapıyorlardı. Meselâ Adalet Bakanı Abdullah Pulat Gözübüyük İhtilâlin tam bir talihsizliğiydi. Bakan olduktan sonra bir kitabım devlet dairelerine aldırmaya kalkmış, gazetelerin diline düşmüştü. Bir demeç vermiş, bunu yazan gazetelere Menderesin Basın Kanununun henüz kalkmadığını hatırlatmış ve bütün inkılâpçı basının oklarını üzerine çekmişti. Hele bir başka marifeti olmuştu ki bunu Komite üyeleri tesbit ettirmişler, ihtilâlin namusu belası gizli tutmuşlardı. İhtilâlin namusu belası ve tabii, bir de, günü geldiğinde kullanmak üzere..

Gözübüyük Adalet Bakanlığının makam arabasıyla İstanbula gitmişti. Orada, tanıdığı bir kadını yanına almış, Boğazda yiyip içmiş, sonra, başhekimini tanıdığı bir askerî prevantoryumun kapısına dayanmıştı. Maslaktaki bu hastahanede kendisine bir oda açtırtmış, geceyi ,arkadaşıyla birlikte orada geçirmişti. Tabii

hastalar durumu haber almışlar, Bakanın hüviyetini hemen tesbit etmişlerdi. Komiteye ihbar mektupları yağmıştı. Komite bir küçük tahkikat yaptırtmış, hadisenin doğru olduğunu öğrenmişti. Bunu duyduğunda, tepesi en ziyade atan babacan Gürsel olmuş, "Başka yer mi bulamadı?" diye basmıştı kalayı. Böyle örnekler, Hükümeti ele geçirmek isteyen M. B. K. üyelerinin propaganda silahı oluyor, programın tasdikini bu suretle geciktiriyorlardı.

Kabine, Ağustosun 19'unda dört saate yakın süren bir toplantı yaptı. Bu toplantıdan çıkarken Dışişleri Bakanı Selim Sarperin gazetecilere söylediği bir sözün gerçek manâsı anlaşılmadı ve bu, bir basit nükte olarak alındı. Sarper dedi ki :

"—Öyle mühim bir şey yok. Boş kalıp ahlâkımız bozulmasın diye çalıştırıyorlar."

Bu, M. B. K. üyelerine bir serzenişti. Hani askerde, er boş kalmasın diye, yapılacak hiç bir iş yoksa çukur kazdırılıp çukur doldurtulur ya.. Sarper, programı bir türlü tasdik edilmeyen Hükümetin o durumda bulunduğunu belirtmek istiyordu.

Hükümetin bir kaç gün sonra, 25 Ağustos Perşembe sabahı yaptığı toplantıda bu husus, nihayet açık şekilde ortaya atıldı. Yani, M. B. K. Hükümeti istiyor muydu, istemiyor muydu? Programın tasdik edilmemesi ikinci ihtimali kuvvetli kılıyordu. O takdirde Kabine toptan istifa eder, Komiteye hareket serbestisi tanırdı. Yeni Bakanlar sivil mi olurdu, yoksa üyeler Bakanlıkları da mı üzerlerine alırlardı, bunu kendileri kararlaştırırlardı.

Toplantıya, Fahri Özdilek başkanlık etmekteydi. Kabinenin toptan istifasının, İhtilâlin üçüncü ayında nasıl akisler yapacağını görüyordu. Bu sırada, Âmil Artüs bir teklif ortaya attı. Fahri Özdileğin bildirdiğine göre Cemal Gürsel İstanbuldan Ankaraya gelmek üzere yoldaydı ya.. Özdilek Hükümetin temayülünü Devlet ve Hükümet Başkanına arzeder, onun görüşünü alırdı. Elbette ki, daha İhtilâlin oturup oturmadığı bile bilinmezken, bir telefon emriyle kalkıp gelen ve görev alan bu kimseler Komiteyi şimdi müşkil mevkide bırakmak niyeti taşımıyorlardı. Gürsel neyi münasip görürse onu yapmaya hazırdılar. Eğer görevlerinde

İhtilâlin ilk kabinesinin ömrü üç aydan fazla sürmedi. İlk kabine, aceleye gelmişti, kuruluşunda prensip hataları vardı. Yukarda resmi görülen, işte bu ilk hükümettir. Ama ya ikincisi? O, birinciden de beterdi ve Bakanlarının bir kısmının bütün marifeti, İzmirde Başkan Gürsel ile briç oynamış olmaktan ibaretti. Sonradan bunlar, daha başka işlere de karıştılar ya.. İkinci Hükümet, Komitedeki anlaşmazlığın memlekete ilk hediyesi oldu,

kalmaları isteniliyorsa, M. B. K. programı tasdik ederdi. Yok, istenilmiyorlarsa, işte, istifalarını vermeye hazırdılar.

O tarihte Milli Savunma Bakanı olan Fahri Özdilek bu formülü münasip buldu. Gürsel öğleyin Ankarada olacaktı. Ona durumu anlatacak, neticeyi de Bakan arkadaşlarına bildirecekti. O zamana kadar Hükümet her hangi bir harekette bulunmayacaktı. Bakanlar, bir düğümün çözüleceğinden dolayı memnun, Başbakanlığı terkettiler. O akşam İsviçre Büyük Elçiliğinde, Bern Büyük Elçiliğimize tayin edilen Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Zeki Kuneralpin şerefine bir resepsiyon vardı. Bakanlar oraya gittiler. Hatta orada bazıları gazetecilerle de konuştular. Gazeteciler meselâ Gözübüyüğü "son hadiseler üzerine istifayı düşünüp düşünmediği" hususunda sıkıştırdılar. Gözübüyük gayet fütursuz şöyle dedi :

"—Neden istifa edeyim? Memleketin hizmetindeyim. Devam edeceğim.."

Toplantıda bir yokluk hissediliyordu : M. B. K. üyelerinden hiç kimse mevcut değildi. Bunu pek az kimse, bir olağanüstü hadiseye verdi.

Halbuki o sırada Komite toplantı halindeydi ve son derece heyecanlı görüşmeler oluyordu.

Fahri Özdilek, Kabinede alınan kararı Komiteye bildirmek için Gürselin dönüşünü beklemedi. Gürsel henüz Ankaraya varmamışken durumu Komitedeki arkadaşlarına nakletti. Hükümet hakkında bir hükme varmak gerekiyordu. İktidardan gitmemenin taraftarı olanlarla Bakanlık isteyenler bunda, kendileri için bir fırsat sezdiler. Türkeş, Gürseli gidip hava alanında karşılamayı ve onu hazırlamayı uygun gördü. Fakat Madanoğlu onun peşini bırakmadı. İhtilâlin başı o gün hava alanına indiğinde karşısında iki Komite üyesini buldu : Madanoğlu ve Türkeş. Başkentte Komite, kendi arasında meselinin tartışmasına başlamıştı bile...

Kalıcı üyeler Bakanlara karşı yaylım ateşi açmakla işe giriştiler ve bu sivillerle iktidarın yürütülemeyeceği görüşünü savundular. Kendilerinin, memleketin meseleleriyle ilgili fikirleri vardı. Komite toplantı üstüne toplantı yapıyordu, fakat bir icraat yapamıyordu. Çünkü Hükümet kifayetsizdi, daha doğrusu Hükümet M. B. K. nin elinde değildi. İki başlı bir acaip mahlûk ortaya çıkmıştı. Böyle konuşan üyeler, halletmek istedikleri meselelerin de ne olduğunu söylediler. Bunlar, Türkiyenin bir takım temel konularıydı.

Buna karşı öteki grup şöyle dedi: Niçin, fikirlerimizi icra ettiremiyormuşuz? Biz burada, yetkili komiteyiz. Karar alırız, bunun icrası için Hükümete direktif veririz. Eğer bunu başaramazlarsa, o zaman bir değişiklik düşünürüz. Komite üyelerinden bir kısmının sadece bu sıfata sahip olması, bir diğer kısmının ise aynı zamanda Bakanlık alması M. B. K. nin birliğini zedeler.

Cemal Gürsel, bir sivil hükümetten yanaydı. Bazı Komite Üyelerinin "gidici" olmayı kabul etmediklerinden ve bir takım tertipler peşinde koştuklarından haberdardı. Bu gayretleri endişeyle takip ediyordu. Sivil Hükümet bunların hedeflerinin önünde bir mâniydi. Kabinesini M. B. K. üyelerinden kurarsa ona hiç hâkim olamayacağını biliyordu. Sonra, bu "temel meseleler" den hoşlanmıyordu. Bunları halletmek için uzun yıllar lâzımdı. Komitede Gürsel bunları söyledi.

O zaman, "kalıcı grup" lâfın üzerine atıldı : İyi ya, müzakere Komitenin iktidarı hemen mi, yoksa bir süre sonra mı bırakması gerektiği üzerine olabilirdi. Önce bu husus karara bağlanır, onu takiben, prensip tespit edilerek Hükümet kurulabilirdi. Müzakere tam bu noktada olmadı da, Gürselin müdahalesiyle buna yakın bir noktada oldu. Gürsel dedi ki :

"— Hükümetin Başkanı benim. Bakanları tayin etmek benim yetkim dahilindedir. Ben Bakanlarımı Komitenin içinden alırım, dışından alırım. Buna siz karışamazsınız. Beni, Bakanlarımı illâ Komiteden almaya zorlayamazsınız. Bu hususu karara bağlayalım.."

Görüşmeler, heyecanlı şekilde bunun tartışmasına döküldü. Sonradan "14'ler" adını alacak olanlar ve onlarla birlikte mesela Ahmet Yıldız, Suphi Karaman gibi başkaları Bakanların Komiteden olması tezini savunuyorlardı. Karşı tarafta, 14'lerin "C.H.P Grupu" ismini verecekleri takım Gürselin fikrini destekliyor, Bakanların Komiteden olması mecburiyetinin kabul edilmemesini istiyordu. Herkes fikrini söyledikten sonra oylamaya geçildi. Müzakerelerin ne kadar çekişmeli cereyan ettiği ve Komitenin nasıl ikiye ayrıldığı şuradan anlaşılmalıdır ki Sivil Hükümet tezi bir tek oy farkıyla kazandı. Komitenin o günkü görüşmelere iştirak eden Üyelerinden 18 tanesi - hepsi 37 kişiydi - ler- Bakanların kendilerinden olması fikrini savunmuşlardı.

Bu prensip kararı, Gürselle arkadaşlarına bir rahat nefes aldırttı. Fakat karşı taraf, hemen bir hücuma geçti. Bakanları tayin etmek yetkisi Devlet ve Hükümet Başkanınındı. Ama bunları ıskat hakkı, Komiteye verilmiş bulunuyordu.

Görüşmelerin yeni safhasında önce, Hükümetin toptan istifasının veya değiştirilmesinin mahzurları belirtildi. Bir defa, istifa bahis Konusu değildi. Bir ihtilâl idaresi devam ediyordu. Bu idare, bir hükümeti ancak azledebilirdi.

Madem ki Hükümetin toptan azli mahzurluydu, o halde Bakanlar teker teker oya konulur, kimler azledilecek, kimler yerlerinde muhafaza olunacak, bu, tesbit edilirdi. Tesbit yapıldıktan sonra da, her hangi bir istifadan önce bu aziller millete, radyo vasıtasıyla duyurulurdu.

Bakanlar, kendileri İsviçre Büyük Elçiliğinde içkilerini yudumlarlarken Komitede oya konuldular. Önce meşhur Gözübüyük oylandı ve ittifakla Bakanlıktan azledildi. Sonra, sırasıyla ötekilerin durumu görüşüldü. Üyeler çeşitli ithamlar yapıyorlardı ve tabii bunların bir kısmı doğruydu, bir kısmı uydurma. Üyelerin arasında Bakanlıklara göz koymuş olanlar bulunduğu için, elbette, ne kadar sandalya açılırsa kendilerinin Bakan olma şansı o nisbette büyüyordu. Nihayet, asker olmayan beş Bakan Hükümette muhafaza edildi : Devlet Bakanı Âmil Artüs, Dışişleri Bakanı Selim Sarper, Maliye Bakam Ekrem Alican, Milli Eğitim Bakanı Fehmi Yavuz ve Gümrük-Tekel Bakanı Fethi Aşkın. Ötekiler, görevlerinden alınıyorlardı. Kabinede üç de asker Bakan vardı : Millî Savunmada Fahri Özdilek, Ulaştırmada Sıtkı Ulay ve İçişlerinde Muharrem İhsan Kızıloğlu. Onlar, tabii, yerlerinde kalıyorlardı. Kalanlardan Artüs Adalete, Yavuz da İmar ve İskâna getiriliyorlardı. M. B. K. kararlarını gece onda bir tebliğ halinde radyoya gönderdi. Saat onbuçukta radyo bu tebliği okudu. Fakat Komite bir "nazik karar" aldı : Bakanlara azledildikleri, bunu radyoda duymalarından önce, bir sözcü tarafından telefonla haber verilecekti. Kalanlara telefonu, Türkeş etti.

Türkeşin telefonundan kısa bir süre sonra Artüs, Sarper ve Alican Köşkten çağırıldılar. O tarihlerde "Köşk" Çankaya değil, Hariciye Köşküydü. Cemal Gürsel hâlâ orada kalıyordu. Devlet Başkanı Adalet, Dışişleri ve Maliye Bakanlarını acele istiyordu. Her üç Bakan da, birer taksiyle yukarıya çıktılar. Gürsel Komitenin toplantısından yeni dönmüştü. Ceketini çıkarmış, Ağustos sıcağında gömleğinin kollarını sıvamış, bir masanın başında viskisini içiyor, biraz bir şeyler yiyordu. Üzüntülü olduğu yüzünün ifadesinden belliydi. Bakanlarına, Komiteden açıkça şikâyet etti. Üyeler kendileri Bakan olmak istiyorlardı. Hükümete olan hışımlarının gerçek sebebi buydu. Fakat Bakanlar da onların ellerine koz vermişlerdi. Gür-

Cemal Gürsel, ilk kabineden artakalan Bakanlar içinde üçüne güveniyor, onlarda devlet adamı vasfı buluyordu. Bunlar Sarper, Artüs ve Alicandı. Ondan dolayıdır ki ikinci hükümeti kurmak için onların yardımını istedi, onlardan arkadaşlarını Bakan diye kendisine tavsiye etmelerini talep etti. Bu, her halde, dünyada yepyeni bir kabine teşkili yoluydu.

sel bîr süre, Gözübüyüğe söylendi. Sonra, Âmil Artüse, Komite tarafından Adalet Bakanlığına getirildiğini bildirdi. Artüs itiraz edecek oldu. O sırada, Yassıada duruşmaları hazırlanıyordu ve bu hazırlıklarla Adalet Bakanlığı kısmen meşguldü. Artüs, Devlet Bakanlığını tercih ediyordu. Fakat karşıdan, Sarperin kaş göz işaretleri yaptığını görünce fazla ısrar etmedi, "nasıl münasip görülürse" öyle hareket edeceğini söyledi. Gürsel, yeni hükümetin acele kurulmasını istiyordu. Hükümet kurulamazsa, üyelerin oralara bizzat geçmek için ısrar edeceklerinden korkuyordu. Bunun üzerine Âmil Artüs bir teklifte bulundu. Kalan Bakanlar arasında diğer Bakanlıkların vekâletleri derhal taksim edilebilir, böylece Hükümet fiilen ortadan kaybolmuş olmazdı. Sonra, yeni münasip Bakanlar bulunabilirdi. Gürsel bu görüşü beğendi, hemen orada kimlerin hangi Bakanlıklara vekâlet edecekleri kararlaştırıldı. Devlet Başkanı üç yakın Bakanından, öteki Bakanlıklar için tavsiyede bulunmalarını istedi, Bakanlar da bunu hemen düşüneceklerini vaad ettiler.

Bu, tavsiyeyle adam, hatta Bakan bulmak 27 Mayıs ihtilâlinin tabiatında olmuştur ve bu yüzden bir çok değersiz, hatta zararlı kimse ihtilâlcilerin safına sızabilmiştir. İhtilâl aceleye gelmiş olduğu için, elde hazır bir sivil kadro yoktu. Subaylar, fazla kimseyi tanımıyorlardı. Bunun bir misali, Madanoğlunun eğlenceli bir hikâyesidir. Hikâyeyi bizzat Madanoğlu, bizim Kurtula anlatmış.

27 Mayısta, ihtilâle yardımcı olsunlar diye profesörlerin Ankaraya çağırılmaları kararlaştırılmış. Fikrin babası, Cemal Madanoğlu. Madanoğlunun niyeti, profesörlere gerekli hukukî formülün hazırlatılması ve iktidarın hemen sivillere devredilmesi, iyi ama, profesörler kimler? Kimleri çağırmak lâzım? Madanoğlu kimseyi bilmiyor ki? Bu sırada aklına, ihtilâle katıldığı günlerde tanıştığı bir profesör gelmiş. Madanoğlu Hocaya, bir yemekte rastlamış, konuşmasını pek beğenmiş. Hatta, bir gün lâzım olur diye, adamın oturduğu boz evi de şoförüne göstermiş, "unutma, bu boz evi" demiş. Profesör, Nedim Ergüven. Madanoğlu hemen arabasını gönderip profesörü getirtmiş, ona:

"—Bana şuraya bir kaç profesör adı yazıver, bakalım..." demiş.

Meşhur İlim Komisyonu da, işte böyle tesbit edilmiş.

Sonradan Bakanlar da, Komitenin yardımcıları da, ihtisas heyetleri de hep bu usulle tayin edilmişler, bir Komite üyesi bir kimse hakkında "Ooo, iyî çocuktur" referansı verdi mi, o zat doldurulmak istenilen mevkiye getirilivermiştir. Bu itibarla, Gürselin üç Bakanına yeni Bakan sipariş etmesinde şaşılacak bir taraf yoktur.

Sarper, Artüs ve Alican gece yarısı Hariciye Köşkünden çıktılar. Hadiselerin bu çeşit bir şekil alacağından elbette ki haberleri yoktu, Biraz şaşkın, daha çok meraklı ve heyecanlıydılar. Dışişleri Bakanı meslekdaşlarına -yani kalan Bakanlara- kendi arabasına binilmesini, öteki otomobillerin arkadan gelmesini teklif etti. Dışişleri Bakanının arabasında bir de orta cam bulunduğundan Sarper bunu kaldırdı ve "sivil kurmaylar" evlerine giderlerken bir durum muhasebesi yaptılar. Gürselin sıkışık bir vaziyette olduğu anlaşılıyordu. Komiteden ve havasından memnun sayılamayacağını da farketmişlerdi. Sarper :

"—Yeni hükümetin bir an önce teşekkülüne yardımcı olmak lâzım. Yoksa, karşı tarafa koz veririz... diye şartları özetledi.

Ötekiler de buna iştirak ettiler. Gerçi, Komitenin davranışının hazmedilecek tarafı azdı. Bazı Bakanları azletmek, diğerlerini yerlerinde tutmak suretiyle sanki gidenlere bir suç yüklenmişti. Ama, İhtilâlin henüz üçüncü ayında şahsi hesapların tutumlarda büyük rol oynaması ancak davayı zayıflatacaktı. İyi niyeti ve sivil idareye geçmek arzusu aşikâr bulunan Gürseli desteklemek, yapılacak en iyi hareketti. O bakımdan herkes, gözüne kestirdiği arkadaşını Bakan diye tavsiye ederse Kabine daha çabuk kurulabilecekti.

Buna rağmen İhtilâlin ikinci kabinesi yavaş ve perakende usulle kurulabildi. Bir defa, gene tarafsız, yani politikanın dışında adam aranıyordu. Bunların kalitelileri zaten bir iş ve güç sahibiydiler, onu bırakmak, bir maceraya atılmak, istemiyorlardı. Öyle olunca, geriye kalitesiz kimseler kalıyordu. Bunları itecek motor da, ancak ihtiras olabilirdi. Öyle kimseler lâzımdı ki, mevkii bir görev mevkii olarak kabul etsin ve şahsında vasıflar bulundursun. M. B. K. bütün kudretiyle ortada olduğuna göre, bir Bakan olarak görev yapmak imkânı fena halde hudutlanıyordu. O itibarla, memleket aşkı da platonik bir söz olarak kalıyordu. Bu handikaplar karşısında Gürsel, kabinesini oldukça uzun bir süre içinde tamamlayabildi ve Bakanlar gene "tavsiye edilen kimseler" den oldu. Meselâ Ticaret Bakanlığına bir Dışişleri Bakanlığı memuru olan Mehmet Baydur Selim Sarperin emeğiyle getirildi. Millî Eğitime Bedrettin Tunceli Fehmi Yavuz buldu.

Yeni Hükümetin ilk Bakanı, eski Kabinenin istifasından, yahut azlinden bir gün sonra keşfedildi. Bu, Tarım Bakanı Osman Tosundu. Altı Bakan, ancak bir hafta geçince ele geçirilebildi. Nihayet eksiklerin büyük kısmı on gün-

M.B.K., iktidarı sivil idareye devredip devretmemek konusunda, Birinci Hükümetin istifasıyla -zira, aslmda bu bir istifadır, Komite sadece alaturka bir kurnazlık yapmıştır. İkinci Hükümetin kurulması arasında tam manasıyla ikiye bölünmüştü. Eğer bir oylamada "gidiciler" "kalıcılar"dan bir fazla çıkmasaydı, tabii "kalıcılar" gene gideceklerdi ama İhtilâlin çehresi bambaşka -ve belki feci- olacaktı.

de tamamlandı. Buna rağmen, hâlâ boş Bakanlıklar vardı ve bunların müsteşarlarla veya Genel Müdürlük tarzında idareleri yoluna gidildi.

İsmet Paşa bütün bunlar olup biterken, Gürselin güç durumunu anlamakta fazla bir müşkilât çekmedi. Zaten Floryadaki görüşme esnasında, İhtilâlin başı o aşırı iyimserliğinden biraz kurtulmuştu. İsmet Paşanın not defterine kaydedildiği gibi 24 Ağustostaki Florya görüşmesinde - iki lider, İhtilâlden bu yana üçüncü defadır ki buluşuyorlardı - üç mesele konuşmanın konusunu teşkil etti. Gürsel, yaptıkları Ordu Tensikatının o kadar da başarılı sayılamayacağını anlamıştı. Tensikattan sonra üzücü bazı olaylar cereyan etmişti. Meselâ İhtilâlin başının iyi tanıdığı şu veya bu kurmay subay kendisini görmek istemişti, Gürsel onları kabul etmişti, bu subaylar emekliye sevkedildiklerini bildirmişlerdi. Bu, Devletin Başkanını fena halde üzmüş, bazen onu can evinden yaralamıştı. Kıta subaylarına gerçi M. B. K. karışmamıştı. Ama generaller, amiraller ve kurmaylar Komitede teker teker tartışma konusu olmuş, kimin kalıp kimin kalmayacağını ihtilâlciler kararlaştırmışlardı. Bu kararlarda, şüphesiz Cemal Gürselin de sorumluluğu vardı.

Sorumluluğu vardı, fakat çok halde bilgisi yoktu. Bunun bir misalini ben çok yakından biliyorum. O yaz biz, Maltepede, Dr. Necmi Ayanoğlunun evinde kiracı olarak oturuyorduk. Dr. Ayanoğlu -şimdi Tümgeneraldir- albaydı. Bir gün Ankaradan, Maltepeye bir telefon geldi. Devlet Başkanı Ayanoğlunu Ankaraya çağırıyordu. Hükümet buhranı günleriydi ve Gürsel Bakan arıyordu. Biz, lâtife olsun diye, Doktora "Eee, galiba Bakanlık var" tarzında takıldık.

Albay Ankaraya gitti. Gürsel kendisini Hariciye Köşkünde yemeğe davet etmiş ve ona orada, Sağlık Bakanlığını teklif etmiş. Ayanoğlu, bizim takılmalarımızı hatırladığı için gülecek gibi olmuş, zaten buna da fazla manâ verememiş. Demiş ki :

"—Sayın Generalim, bu benim için elbette ki büyük bir şereftir. Ama bendeniz albayım ve Ordudan ayrılmak da istemiyorum. İkisini birden yürütmek ise, sanırım caiz değildir."

Babacan Gürsel buna çok şaşmış.

"—Aaa, seni de emekliye ayırmadılar mı?" diye sormuş.

Necmi Ayanoğlu, böyle bir durumun olmadığını bildirmiş. Devlet Başkanı sevinmiş.

"—Yahu, sen de gürültüye gittin sandımdı. Onun için, Sağlık Bakanlığına seni düşündümdü.." demiş.

Ayanoğlu Maltepeye döndüğünde bu hikâyeyi anlatınca, Ordudaki Tensikat konusu da, Gürselin Komiteye hâkimiyeti meselesi de bizim nazarımızda daha bir belirlilik kazandı.

Yeni İhtilal Kabinesindeki Sağlık Bakan-

lığının gülünçlü hikâyesi bununla bitmedi. Dr. Necmi Ayanoğlu olmayınca, Gürsel bu Bakanlık için İzmirden bir başka aday buldu : Ege Üniversitesi profesörlerinden Ragıp Üner. Prof. Ünere Ankaradan telefon edildi, muvafakati alındı.

O gün, gazeteciler Devlet Başkanını Başbakanlığın kapısında sıkıştırdılar. Gürsel meşhur "babacan tebessüm" üyle sordu :

"—Gene ne var? Aynı mevzu değil mi?".

Gazeteciler de güldüler. Evet, Kabine için gelmişlerdi. Gürsel cebinden dörde katlanmış bir kâğıt çıkardı, onun üzerine eski harflerle yazılmış bulunan isimleri muhabirlere okudu. Sağlık Bakanlığına Prof. Ragıp Sanca getiriliyordu. Gazeteciler gazetelerinin bürosuna seğirttiler ve isimleri gazetelerine verdiler. Radyo da aynı haberi tekrarladı: Prof. Ragıp Sarıca Sağlık Bakanı olmuştu!

Buna en fazla, Prof. Ragıp Sarıcanın kendisi şaştı. Sağlık Bakanlığı da nereden çıkmıştı? Ne bir kimse bunun için muvafakatini almıştı, ne de kendisi, bir hukukçuyken Sağlık Bakanlığını düşünmüştü.

İstanbulda, haberi alan arkadaşları kendisini tebrik ederken Prof. Sarıca dayatıyordu :

"—Ben hukukçuyum. İdarecilikten anlamam. Hatta işlerin idaresinden o kadar anlamam ki, işlerimi idare etmesi için 65 yaşındaki anneme vekâlet verdim.."

Tebrik edenlerin arasında, İstanbul Valisi Refik Tulga da vardı. O da, şöyle diyordu :

"—İyi ya, biz de size vekâlet veriyoruz Ragıp bey.."

İsmet Paşayla Gürsel, üçüncü defa Floryada karşılaştılar. Floryada İhtilâlin başı, tecrübeli C.H.P. Genel Başkanı tarafından kendisine yapılmış bulunan "üç basit tavsiye"deki kerametin bir kısmını anlamışa benziyordu. Komite ikiye ayrılmıştı ve seçimlerin tarihi konusunda Gürsel artık üç aydan bahsedemiyordu. Şimdi hedef, 1961'in 29 Ekimi, yani birbuçuk yıllık bir iktidardı,

Mesele sonradan anlaşıldı. Prof. Ragıp Sarıca, Anayasa Komisyonunun bir üyesiydi. Babacan Gürselin ağızı "Prof. Ragıp Sarıca" nın adına öylesine alışmıştı ki, Sağlık Bakanlığına Prof. Ragıp Üneri tayin etmişken, o meşhur kâğıda, yanlışlıkla "Prof. Ragıp Sarıca" diye yazmıştı ve hata dallanıp budaklanmıştı.

Yakınları, Devlet Başkanının rahatsızlığının ilk sebebinin bu durum olduğunu söylemekte ittifak halindedirler. Komitedeki cereyanlar daha karıştığında Gürselin bünyesi daha zayıflayacak ve asıl darbe, kendisinin yaptığı 13 Kasım hareketinden sonra gelecektir.

Gürsel İsmet Paşaya, NATO Başkomutanı General Norstadt ile yaptığı temaslar hakkında da bilgi verdi. Amerikalı general, Ordudaki Tensikattan bir kaç gün önce davet üzerine Türkiyeye gelmişti. Gürsel kendisine, Orduda bir tensikatın düşünüldüğünü, hatta planlandığını söylemişti. Amerikalıya bildirdiğine göre bunun esası, Ordunun gençleştirilmesi olacaktı. Amerika, daha İhtilâlden önce, böyle bir gençleşmenin lüzumunu çok söylemiş, hatta çeşitli heyetleri çeşitli raporlar vermişlerdi. Türk Silahlı Kuvvetleri içinde yaşı ve kabiliyetleri o halde subaylar vardı ki bunların modern metodlara uymaları imkanı yoktu. Bir gençleştirme ameliyesi, Ordunun muharebe gücünü arttıracaktı. Norstadt bu mülahazalarla, kendisine böyle bir ameliyeye girişileceği söylendiğinde mutabakatını bildirmişti. Türk Ordusu yeni haliyle NATO'nun gücünü azaltmayacak, arttıracaktı.

NATO Başkomutanına ihtilâlciler, temizliğin mali portesini de bildirmişlerdi : 100 milyon türk lirası. Bunu bulmak kolay değildi. Acaba, amerikalılar bir yardımda bulunamazlar mıydı? Bunun üzerine Norstadt, amerikalıların Türkiyedeki karşılık paralar fonundan 12 milyon doların serbest bırakılmasını sağlamıştı. Gürsel bunları söylerken, Ordu Tensikatının amerikalılar tarafından da doğru bulunduğunu belirtmek istiyordu. Norstadt bu tavrı takınırken elbette ki henüz kırkındaki kurmay havacıların, denizcilerin ve karacıların tensikat baltasına çarpacaklarından haberdar değildi. Onun görüşü, bu yoldan, Türk Ordusundaki şişkinliklerin bertaraf edileceğiydi.

Floryada Kürt Meselesi görüşüldüğünde, İsmet Paşa ihtilâlcilerdeki bir takım peşin hükümlerin ve kolay yollar arama sevdasının kaybolmamış bulunduğunu kolaylıkla farketti. İhtilâlcilere göre, yok, bu iş İsmet Paşanın buyurduğu kadar sade değildi. Ağalar Doğudaki halkı sömürüyorlardı ve bu, durumdan kürtçüler faydalanıyorlardı. İsmet Paşa Dersim hareketini yapmamış mıydı? İsmet Paşa Şeyh Saite karşı şiddetli vaziyet almamış mıydı? Doğudaki ağaların bölgelerinden sökülüp alınması lâzımdı. O zaman ağa nüfuzu sıfıra inecekti. İsmet Paşa tasavvurun hatası hakkında, dili döndüğü kadar Gürsele ikazda bulunmak istemişti, fakat Komitenin o konuda musir olduğunu anlamıştı.

İsmet Paşa, Hükümet krizini dikkatle ve ilgiyle takip etti. Bunun, Komitedeki bazı fikir ayrılıklarının sonucu olduğunu farkediyordu. Gürsele, ilk konuşmasında yaptığı "basit tavsiyeler" in ikincisinin de haklılığı yavaş yavaş ortaya çıkıyordu. Eminsu Hadisesi, Ordu ile Komite arasından kara kedinin geçmesine yol açmıştı. Emekliye ayrılanlar, bir dernek kurmanın hazırlıkları içindeydiler. Derneğin resmî gayesi, bu subayların haklarının korunmasıydı. Ama, tekrar Orduya dönmek için mücadele açacaklarını saklamıyorlardı. Komiteye gelince, onun içindeki çatlak açıkça gün ışığına çıkmıştı. Türkeş ile grupu, bambaşka sevdalar peşindeydiler ve 27 Mayısa yeni bir felsefe vermek istiyorlardı. Gerçekten de o günler, ilk başta bir serbest seçim yapıp iktidarı hemen sivil idareye devretmek için ihtilâl yaptıklarını söyleyenler memleketin ana davalarından, temel meselelerinden biraz fazla bahsetmeye başlamışlardı ve sandalyalarına ısındıklarını, onlardan çok hoşlandıklarını, oralardan kolay ayrılmak istemediklerini belli ediyorlardı.

Gelecek Yazı

İsmet Paşa İhtilâlin felsefesini yerine koyuyor.

ADALE AĞRILARI
BAŞ AĞRISI
DİŞ AĞRISI
LUMBAGO
ADALE AĞRILARI
SİYATİK
MAFSAL AĞRILARI
ROMATİZMA
Soğuk algınlığından ileri gelen bütün ağrılara
OPON
OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago ve romatizma ağrılarını teskin eder... grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler
OPON günde 6 adete kadar alınabilir
FAYDALIDIR

İşçiler

Almanyadan sevgilerle

Federal Almanyada sürüp giden hükümet bunalımı ile daha ciddî bir hal alan ekonomik duraklama, bir takım sorunlara keskinlik ve aydınlık kazandırmıştır. Geçtiğimiz haftanın ortalarında cereyen eden iki olay, bu yeni durumun Türkiyeye olan etkilerini ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir.

Almanyadan Türkiyeye doğru yola çıkan trenler, otobüsler ve özel arabalar, son birkaç hafta içinde, çok sayıda türk işçisini İstanbula getirmeye başladı. Her gün yüzlerce işçi, işlerini kaybettikleri veya yeni bir anlaşma yaparak yeni bir iş bulma umutları kalmadığı için yurda dönmeye başlamışlardır. Bu işçiler, kendilerinin de pek iyi anlıyamadıkları bazı olayların geçmekte olduğunu ifade etmektedirler.

Şimdiye kadar türk işçilerini, kendi ekmeklerini paylaşmaya, ellerinden almağa gelen yabancılar olarak değil de, kendilerinin artık yapmak istemedikleri bir takım zor ve kirli işleri yapacak kimseler olarak gören Almanyanın yerli işçilerinde önemli bir değişiklik belirmeye başlamıştır. Almanyalı işçiler, yabancı işçilere iyi gözle bakmaz olmuşlardır. Federal Almanyada çoktandır başlamış olan ekonomik duraklama, bazı işçilerin işlerinden çıkarılmalarına sebep olmaktadır. Bir alman işçisi için işsiz kalmak, işini kaybetmek, oldukça güç bir şeydir. Hele işini bir yabancı işçi lehine kaybetmek, bir alman işçisi için, aklın almıyacağı, asla kabul edilemiyecek bir durumdur. Bu yüzden, Federal Almanya ekonomisinin yeterli olduğu zamanlarda bir önemli mesele halinde görülmeyen yerli ve yabancı işçi çekişmesi, her geçen gün biraz daha sertleşerek gelişmektedir.

Yerli işçiler bakımından sözü edilen bu durum, alman işverenler bakımından da bazı yenilikler ortaya çıkarmıştır. Meselâ, Almanyada çalışan yabancı işçilerin, bu arada türk işçilerinin, herhangi bir formalite eksikliği bahanesiyle dahi anlaşmaları feshedilerek, işlerine son verilmektedir. Yabancı bir ülkede çalışan bir işçinin yerine getirmesi gerekli işlemlerden en küçük ve önemsiz birisinde dahi bir pürüz görülürse, keza işe son verilmektedir. Yurda dönen bu işçilerin anlattıklarına bakılırsa, bu gelişleri bir çeşit "süresiz izin" niteliğindedir.

Resmi açıklama

İşçilerin geri dönüşlerinin son günlerde hızlanması, resmî makamları da huzursuz etmeğe başlamıştır. Geçtiğimiz hafta, Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Genel Müdür Yardımcısı Halûk Sayınsoy ağzı ile, bu konuda şöyle bir açıklama yapılmıştır:

"Son zamanlarda yabancı işçi talebinin olmadığı bir gerçektir. Bunun sebebi de, Erhard Hükümetinin ekonomik bir sarsıntı geçirmiş olmasıdır. Böylece, işçi meselelerinde bir kriz olduğu görülüyor. Ancak, yeni Alman Kabinesinin, ekonomik durumu tekrar yüksek seviyeye çıkarması muhakkaktır. Ayrıca, sözleşme süreleri sona eren işçilerimiz başka iş kollarına geçmekte, başka ülkelere gitmekte veya yurda dönmektedirler.

1965 yılının ilk on ayında Almanyaya yurdumuzdan 40 bin işçi gitmiştir. Bu rakamın, 1966'da 31 bine düştüğü bir gerçektir. Almanyadaki yabancı işçiler arasında bir azalma oluyorsa, bu azalma, hiç şüphesiz, en az türk işçileri arasında oluyor. 1967 yılında, Almanyada çalışan türk işçilerinin sayısının 1966

GEÇEN HAFTA İKTİSAT DÜNYASINDA

WASHİNGTON — Birleşik Amerikada altın para ihtiyatları. Ekim ayında 45 milyon dolar -450 milyon türk lirası- azalmıştır. Federal Reserve Board, Eylül 1965 sonunda 13.356 milyon dolar, yıl başında 13.806 milyon dolar olan altın ihtiyatlarının Ekim 1966 sonunda 12.311 milyon dolara indiğini açıklamıştır. Eylül ayında, altın ihtiyatı Ocak ayındanberi ilk defa artış göstererek, 37 milyon dolar yükselmişti. Bunun sebebi ise, Fransanın tamamen politik nedenlerle -nedenlerden biri, Fransanın İhtiyacı olan bir "dev elektronik beyin"i Amerikanın, De Gaulle'ün altın politikası yüzünden Fransaya satmak istememesidir- altın alışını durdurmuş olmasıdır. Federal Reserve Board, her zaman olduğu gibi, bu defa da, son altın azalmalarının sebeplerini açıklamamıştır.

WASHİNGTON — Başkan Johnson'un eski iktisat müşavirlerinden Walter Haller, Amerikada enflâsyonun artmakta olduğunu açıklamış ve buna karşı, vergilere zam yapılmasını teklif etmiştir. Bir televizyon programmda bazı sorulara cevap veren Haller, hükümet masraflarının 1967 yılında 20 milyar dolar artacağını, sanayi masraflarının yüzde 4 ile 5, Vietnam savaşı harcamalarının ise 10 ile 12 milyon dolar fazlalaşacağını tahmin ederek, faiz haddinin devamlı olarak yükselmesine bir son vermek ve gelir üzerinden alınan vergiyi en az yüzde 5 artırmak gerektiğini söylemiştir. İşçilerle işverenler arasındaki münasebetlerden de bahseden Haller, 1967 yılında yeni sözleşmeler imzalanırken, her iki tarafın da itidal göstermesini tavsiye etmiştir. Walter Haller'e göre, hayat pahalılığına karşı koymak için, işçilerin istediği gibi, ücretlerin yüzde 5 artırılması fiyatları ciddî surette etkileyecektir.

PARİS — Ortak Pazar üyesi altı ülkenin altm ve yabancı kur rezervleri, 1966 yılı üçüncü dönem istatistiklerine göre, 300 milyon dolarlık bir artış göstermiştir. Bu artışın başlıca sebebi, topluluk dış ticaret dengesinin genel olarak düzelmesi ve alman dış ticaretinde 1964 yılında başlayan gelişmelerdir. Alt Komisyonun verdiği rapordan öğrenildiğine göre, bunlara ilâve olarak, İtalya ve Fransadan dışarıya, kısa vadeli sermaye akımının son zamanlarda artması ve diğer memleketlerdeki yüksek faiz oranlarının bu akımı teşvik etmesi de önemli sebepler arasında sayılmaktadır.

BUNLAR DA OLDU

temposu altına düşeceğini sanmıyoruz."

Bu resmî açıklamadaki teşhis hatalarının ve görüş sakatlıklarının çokluğu hayret uyandıracak derecededir.

Bir kere, "Bunun sebebi, Erhard Hükümetinin ekonomik bir sarsıntı geçirmiş olmasıdır" diyen sözcünün "Yeni Alman Kabinesinin ekonomik durumu tekrar yüksek seviyeye çıkarması muhakkaktır" gibi kesin bir yargıya varabilmesi, izahı çok güç bir "resmî tutum"dur. Alman basınının yanında, bütün dünya basınının ve iktisatçılarının Almanyadaki ekonomik krizi çok daha ciddî nedenlere bağladığı bir sırada, Almanyanın, nasıl kurulacağı bile bilinemeyen -Sayınsoyun açıklamasından birkaç gün sonra Erhard Hükümeti iktidarı Kiesinger'e devretmiştir,- muhtemel hükümeti hakkında Türk Dışişleri Bakanlığının gösterdiği bu güven ve iltifata ne gözle bakılacağını tâyin etmek gerçekten meseledir.

Önümüzdeki günler

Bugün hâlâ kitle halinde bir işçi dönüşü yoksa, bunun izahının çok başka olduğu bilinmelidir. Bir kere, Türkiyeye dönenler veya başka iş kolları ile başka yabancı ülkelerde iş arayan türk işçileri, büyük çoğunluğu ile, kontratları sona ermiş kimselerdir. Yani, Almanyada çalışmakta olan işçilerin. kontratları yenilenmediği için bu çarelere başvurulmaktadır.

Öte yandan, kontratları doğrudan doğruya ve tek taraflı olarak feshetmek mümkün olmadığı için, bütün yabancı işçilerle birlikte, en az örgütlenmiş ve en az hükümet himayesi gören işçiler olarak, türk işçilerinin işlerine şimdilik son verilememektedir. Ama, sistemli bir biçimde, kontratı sona eren işçilerin işlerine son verilmekte ve bazı kereler bu fırsat, bilinerek, hazırlanmaktadır.

Zorlamanın altında yatan gerçek neden, tamamen ekonomiktir. Federal Almanyanın içine girdiği ekonomik duraklama ve gerilemenin önleneceği güne kadar bu zorlamalara devam edilecektir. Pek tabiidir ki, türk işçilerinin işine de son verilecektir. Önümüzdeki günlerde, kontrat süreleri dolan işçilerin işlerine birer birer son verilmesi halinde, bu işçilerden diğer yabancı ülkelere gidemeyenler veya başka iş dallarında yeni bir iş bulamayanların yapacağı tek bir şey vardır: Türkiyeye geri dönmek. Bu işçilerin Türkiyedeki krizli durumu daha da vahim noktalara sürüklemeleri ihtimali çok kuvvetlidir. Türkiyenin böyle bir dönüşe hazırlıklı olmadığı ise, tartışmaya yer vermeyecek kadar açıktır. Sayınsoy asıl o zaman konuşmalı, Alman Hükümetine başarı temennilerine, AP İktidarının da başarılı olması için birşeyler eklemelidir.

Servet Beyanı Kalkıyor

Yıl 1961. Servet beyannameleri alınıyor. Kulağına kar suyu kaçanlardan biri, ikbalden yeni düşmüş Maliye Bakanı Alicana, "yaptığınız işi beğendiniz mi?" gibilerden, sitem ediyor. Alican, o çocuksu somurtkanlığıyla ve can havliyle cevap veriyor: "Kardeşim, ben bu işe muhalefet ettim. Haklısınız. Saçma birşey.." diyor.

Diyor ama, kulağına kar suyu kaçanlar bir de bakıyorlar ki, servet beyanına ait kanun tasarısında Alicanın imzası var.

O güne kadar Maliye, vergi mükellefinin, gelirleri ile, edindiği serveti mukayese etmek yetkisine sahip değildi. Yıllarca zarar beyan edenlerin bile ancak defter ve vesikaları üzerinde incelemeler yapılabiliyor, fakat meselâ, kaçırılan vergilerden elde edilen ve bankaya yatırılan servetin bile hesabı sorulamıyordu. Mali kanunlara böyle bir hüküm konulmamıştı.

Bir oto-kontrol sistemi olan servet beyanı, malının hesabını veremiyeceklerin elbette ki rahatını kaçırıyordu. İlk endişeler, mallara elkonulması veya, hileli vergi suçlarında olduğu gibi, ağır malî külfetler yükleyen kaçakçılık cezaları yahut alınacak yeni bir varlık vergisi ve hapis, cezası idi. Çünkü servet beyanı müessesesinden önce yakalanan vergi kaçakçısı hakkında bu işlemler yapılıyordu. Hileli vergi suçunun doğması ise, maddî demlerin elde edilmesine dayanıyordu. Bu da her bakımdan güçtü.

Mükellefin, her yıl geliri ile servetini birlikte beyan etmesi kaçakçılığı kontrol imkânı verecek, aynı zamanda geniş çapta önleyecekti. Servet beyanı tetkik edilecek, bir önceki yılla mukayese edilecek, eğer artış varsa, beyan olunan gelirle karşılaştırılacak, gelir bu servet artışını karşılayacak miktarda beyan edilmemişse, servetteki artışın sebebi sorulacaktı. Mükellef, servet artışının kaynağını gösterebilirse, -meselâ miras yoluyla intikal veya vergiye tâbi olmadığı için beyan edilmeyen Milli Piyango veya Toto gibi-, servet beyanı, namuslu bir vatandaşın bir dürüstlük belgesi niteliğini taşıyordu.

Servet artışını maddi delillerle izah edemeyen mükellefe ise şöyle bir işlem yapılacaktı ; Beyan olunan servetin değeri beyan olunan geliri aştığı takdirde, aşan miktar, gelir beyannamesinin taallûk ettiği devre içinde elde edilmiş ve gelir vergisi ödenmemiş gelir sayılacaktı. Bu fark üzerinden vergi alınacak, fakat kaçakçılık cezası alınmayacaktı.

İyi niyet sahibi vatandaş için her iki halde de telâşa lüzum yoktu. Devlet, vergi olarak kaçırılan hakkını geri alacak, bu suçu cezalandırma yoluna dahi gitmeyecekti.

1961'den buyana yapılan servet beyanları, vatandaşın vergi kaçırarak servet sahibi olmasını geniş çapta önlediği gibi, mükelleflerin daha çok gelir beyan etmek suretiyle daha çok vergi ödemek imkânlarım da sağlamıştır.

Vergi hukukunda sağlam temellere dayanan Servet Beyanı müessesesinin kaldırılması sadece, kazandığı paranın vergisini vermek istemeyen vatandaşı rahata kavuşturacak, ayrıca, gelecek için oldukça kuvvetli bir siyasi yatırım yapılmış olacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı Almanya

İki elin sesi var, ama..

Erhard Kabinesindeki Hür Demokratların bir vergi sorununun arkasına gizlenerek çekilmeleri üzerine Federal Âlmanyada başlayan siyasal buhran, onların arkasından şişman politikacının da Başbakanlıktan ayrılması ve Hristiyan Demokrat Partinin yeni lideri Kurt Georg Kiesinger'in Sosyal Demokratlarla şimdiye kadar ilk defa denenen bir koalisyona gitmesi üzerine, görünürde de olsa, çözülmüşe benzemektedir. Bilindiği gibi, Hristiyan Demokrat Parti Federal Almanya parlâmentosunda sayı bakımından en kuvvetli parti olmakla beraber, tek başına hükümeti kuracak kadar kalabalık değildir. İhtiyar Adenauer gibi şişman Erhard da, son buhrana kadar, gerekli çoğunluğu Hür Demokratlarla koalisyona giderek sağlamıştı. Oysa yeni lider Kiesinger, parlâmentoda kendilerinden sonra gelen en kuvvetli ikinci büyük partiyle, yani Batı Berlin Belediye Başkam Willy Brandt'ın Sosyal Demokratlarıyla koalisyona gitmeyi tercih etmiştir. Üstelik, kabinesine, başta Sosyal Demokratlardan Willy Brandt ve Herbert Wehner, Hristiyan Demokratlardan da Gerhard Schröeder ve Franz-Joseph Strauss olmak üzere, her iki partinin de en önemli kişilerini toplamıştır.

Kiesinger'i Sosyal Demokratlarla koalisyona gitmeye yönelten nedenleri anlamak zor değildir. Almanyanın birleştirilmesini sağlamak için, şimdiye kadar takınılan katı tavırlardan fedakârlık gereği ortadadır ve hiçbir parti, bu fedakârlıktan, ötekinin desteği olmadan yapabilecek cesarette değildir. Almanlararası İşler Bakanlığına getirilen sosyalist Wehner'in ötedenberi Pankov hükümetiyle yakınlaşma taraflısı bir insan olarak tanınması, Kiesinger'in bu konuya el atmak niyetinde olduğunu gösteren önemli bir belirtidir. Aynı biçimde, Willy Brandt'ın Başbakan yardımcılığıyla birlikte Dışişleri koltuğunu alması da, önümüzdeki günlerde Almanyanın birleştirilmesi sorununun ortaya atılacağına işaret sayılmalıdır.

Basın ne diyor?

Almanyanın bugünkü savunma sorunları da tek bir partinin çözebileceği türden değildir. Birleşik Amerikaya yakın bir politika izlenmesi taraflısı eski Dışişleri Bakanı Schröeder'in yeni kabinede Milli Savunma Bakanlığına getirilmesi, savunma konusunda eskisinden pek değişik bir politika izlenmeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır. Buna karşılık, Brandt'm dış politikada Schröeder'den daha esnek ve Avrupaya dönük bir tutum takınması kimseyi şaşırtmamalıdır.

Almanyanın şu sırada karşıkarşıya bulunduğu mali krize gelince, Maliye Bakanlığı koltuğunun Adenauer'in Savunma Bakanı Strauss'a verilmesi, Kiesinger Hükümetinin bazı radikal malî tedbirlere gideceğinin bir belirtisi olsa gerektir.

Bununla beraber, Stuttgarter Zeitung gazetesinin de pek güzel belirttiği gibi, "bir sürü kabiliyetli insanın biraraya gelmesi başarı için yeter bir teminat değildir". Nitekim. Frankfurter Allgemeine de, geniş bir parlâmento çoğunluğunun kabineiçi dayanışma ve kuvvet için yeterli olmadığına dikkati çekmektedir. İşin düğüm noktası, şimdiye kadar birbirinden pek ayrı görüşler savunan iki partinin bundan sonra kabine içindeki işbirliğine ne derece ayak uydurabilecekleridir.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER — Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, geçen hafta, Çin Halk Cumhuriyetini onaltıncı kere olmak üzere kapının dışında bırakırken, hatta bu meselenin bir komisyona havalesini isteyen Kanada teklifini bile geri çevirirken, nihayet, nazı bırakan Genel Sekreter U Thant'ın görevini de beş yıl daha uzattı. Hatırlanacağı gibi, Birmanyalı diplomat, Komünist Çin gibi dünyanın dörtte birini kendi sınırları içinde barındıran bir ülkenin Birleşmiş Milletler dışında bırakılmasını çok sakıncalı gördüğünü, Birleşik Amerika politikasını değiştirmedikçe, Vietnam yüzünden dünyanın birgün birbirine girmesinden korktuğunu, ancak, Genel Sekreterin yetkileri pek sınırlı olduğa için, bütün bunlar karşısında seyirci kalmaktan başka birşey yapamadığını ileri sürerek, bundan üç ay kadar önce, görev süresini yenilemek istemediğini bildirmişti. Fakat U Thant'ın üzerine büyük devletler tarafından yapılan baskılar o kadar büyük olmuştur ki, teşkilâtı dünyanın bu karışık durumunda yeni bir buhrana daha atmak istemeyen Genel Sekreter, yakınıp durduğu sorunlarda hiçbir yeni gelişme olmadığı halde, tükürdüğünü yalamaktan başka çare görememiştir. Bu arada taviz olarak koparabildiği, sadece, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin geçen hafta yayınladığı ve Genel Sekreterin yetkilerini sözde genişleten bildiridir.

ORTA DOĞU — Ürdünün genç kralı Hüseyin, İsrailin Ürdün topraklarına yaptığı saldırı üzerine çıkan buhranı da, hiç değilse şimdilik ve Suudi Arabistan kuvvetlerinin ülkesine gelmesine lüzum kalmadan, atlatmışa benziyor. Ammandan alınan haberlere göre, Filistin göçmenlerinin Hüseyin aleyhine giriştikleri gösteriler nihayet yatışmıştır. Öteyandan, İsrail - Arap geçimsizliğinin geçen hafta da yeni kurbanlar verdiği görülüyor. Bu kurbanlar, İsrail - Mısır sınırının yirmi mil kadar içinde kolgezen iki Mısır uçağıdır. Fransız yapısı "Mirage" tipi İsrail uçakları, Sovyet yapısı MİG-19 tipi Mısır uçaklarım havada yakalayınca, kanatlarının altındaki ve fransız yapısı "Matra" füzelerini ateşlemişler, bu arada iki MİG-19 düşürmüşlerdir. Bu olay Orta Doğuda yeni gerginliklere yol açmış, fakat Nasırın hiddeti gene her zamanki gibi radyo ve televizyonlarda nutuk atmaktan öteye gidememiştir. İsrail karşısında alınacak ortak tedbirleri konuşmak üzere toplantıya çağrılan Arap Birliği askeri komitesinde ise çoğunluğun sağlanacağı bile şüphelidir.

BUNLAR DA OLDU

Bizimle istediğiniz gün New York'a aktarmasız uçabilirsiniz. Roma ve Paris'te bir müddet kalıp vakit geçirmeniz de elinizdedir.

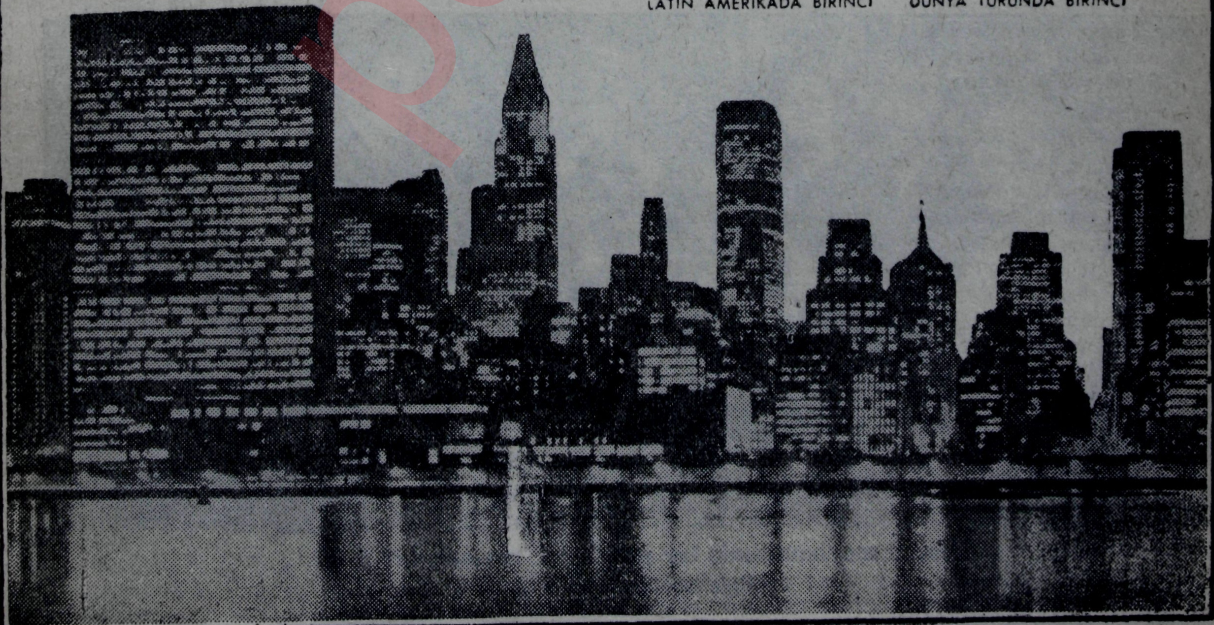
Tereddüt etmeyiniz... New York'a aynı uçakla aktarmasız yegâne servis bizdedir. Öğle üstleri başlıyan uçuşlarımız herkes için en müsait saattedir. Haftada on sefer yapan uçaklarımızdan birini seçerek, aynı günün akşamı New York'a varabilirsiniz.
Aceleniz yoksa... ilâve ücret ödemeden arzu ettiğiniz Avrupa şehrinde bir müddet kalabilirsiniz. Seferlerimizden üçü Roma ve Paris üzerinden, yedisi ise Belgrad, Viyana, Münih, Frankfurt ve Londra yolu ile yapılmaktadır.
İşte bir hakikat daha: Pan American, Birleşik Amerika'ya diğer herhangi bir havayolundan fazla sefer yapmaktadır. Bizimle uçunuz. Atlantik aşırı tarifemiz hiçbir zaman bu derece ehven olmamıştır. Yolculuk esnasında mükemmel servisten ve Paris'in meşhur Maxim's lokantasının hazırladığı nefis yemeklerden büyük bir zevk duyacaksınız.

Fazla bilgi için PanAm Seyahat Acentenize veya Bürolarımıza müracaat ediniz:

İstanbul: Hilton Methali, Tel: 47 45 30
Ankara: 53 Atatürk Bulvarı, Tel: 12 11 20
İzmir: İzmir Palas Oteli, Tel: 33 4 72
Adana: Agba Oteli, Tel: 1501

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ — PASİFİKTE BİRİNCİ
LÂTİN AMERİKADA BİRİNCİ — DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

(Manajans: 3176)

Tüli'den haberler

Defile salgını

Başkentte açılan meyhanelerin, gece klüplerinin sayısı modacıları da harekete geçirdi. Son zamanlarda başkentte âdeta bir defile salgını var. Yeni butikler, modellerini göstermek için değişik yerlerde defileler düzenliyorlar. Geçtiğimiz hafta, Olgunlaşma Enstitüsünden başka, Roden Butik ve "Millî Mücadele Çaprazı" adındaki elbisenin yaratıcısı Nail de birer defile yaptılar. Roden Butik, Bulvar Palas salonlarında büyük bir kalabalık topladı. Nailin defilesi de Gökdelenin tepesinde, Klüp X salonlarındaydı. Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneği yararına düzenlenen bu defilenin mankenleri arasında, İstanbulda yapılan güzellik yarışmasının üçüncü güzeli de bulunuyordu. Üçüncü güzel, Ankaraya, annesi ve Milliyetin sakallı ressamı **Bedri** ile geldi, defileden önceki gecelerini de çok eğlenceli geçirdi. Bilhassa Altanın Meyhanesinde, etraftaki masalar, üçüncü güzelin güzelliğini ve romantizmini seyretmeğe doyamadılar.

Lâf aramızda, Nailin on parmağında on marifet var. Modern dansları da, alaturkayı da aynı derecede başarıyor.

Nailin defilesinde, Ankaranın meşhur kürkçüsü **Zaim** de bazı modellerini gösterdi. Hanımlar, bu kürkleri seyrederken, dışardaki soğuğu unuttular.

Şimdi önümüzde Sabiha Keynin defilesi var. Bu defilede de Ayten Gökçer, Tülin Okan, Deniz Adanalı üçlüsünü seyredeceğiz. Bu üç manken, şu günlerde provadan başka şey yapmıyor denebilir. Rodenin defilesi bitti, İstanbulda Taksim gazinosunda Faize ve Sevim Moda salonunun yaptığı defilenin hazırlıkları başladı. Onun ardından Sabiha Keynin provaları.. Güzel mankenler, oldukça telâşlı ve yorgun günler geçirdiler ama, bu, kadınlar için renkli ve güzel, daha doğrusu şık bir yorgunluktur, değil mi?

Turist operacılar

Sevda Aydanı bu yıl henüz, sahnede görmedik. Söylendiğine göre, "Batının Kızı" operasında gala oynamadığı için büyük hayal kırıldığına uğramış, çok sevdiği sahneden uzaklaşmış. Biraz da "üzüm üzüme baka baka.." sözünü doğrulamak yoluna düşmüş, Ayhan Aydan ile birlikte oyun oynuyormuş. Hattâ, son günlerde, otomobille Beyruta kadar da uzanmışlar. Ayhan Aydanın yakın arkadaşı Şadan Candar ise İstanbula kadar gitmiş.. Ama, elbette ki izin almışlardır. Eh, izinli bir sanatçı da ister Almanyaya gider, ister Beyruta. Bunun şaşılacak bir tarafı yok. Fakat Opera kulisinde böyle konuşulmuyor. Aydın Günün, bir grup operacının turistik isteklerini desteklemek politikasına karşılık, meselâ "İstanbul Efendisi" piyesinde oynayan sanatçıların maaşlarını kestirmesi türlü şekilde yorumlanıyor. Eğer bu kesinti haberi doğruysa, kulisçilerin "bu ne perhiz.." sözüne hak vermek lâzım gelecek?

Biraz insaf!

Rıfkı Zorlunun, Allah için, Fatin Rüştü Zorlunun kardeşi olmaktan başka suçu yoktu. 27 Mayıstan sonra Brükselde elçilik yaparken, 13 Kasım operasyonuyla Brüksele yollanan Orhan Kabibay bile Rıfkı

Altanın meyhanesinde bir güzel, bir ressam, bir terzi
Eğlence koalisyonu

Zorlu ile barış içinde günler geçirmişti. Fakat yine de Rıfkı Zorlu, merkeze dönmekten, Hariciyenin meşhur "Yassıoda" sakinleri arasına katılmaktan kurtulamadı İhsan Sabri Çağlayangil, son elçi tayinlerini yaparken, bu noktaları gözden uzak tutmamış, Rıfkı Zorluyu da Rio De Jeneiro elçiliğine atayıvermiş.. Bu, AP'nin "yaralan sarma" politikası bakımından olağanüstü bir tayin ama, Rıfkı Zorlunun altmışbeş yaşını doldurup emekli olmasına tam altı ay varmış. "Altı ay için bir elçiyi okyanusun ötesine yollamak, o kadar harcırah ödemek biraz insafsızlık değil mi?" dîye soranlar var. "Rıfkı Zorlu, hiç olmazsa, yakın bir yere atansaydı.." diyorlar. Ama, herhalde öyle icabetmiş olacak... Yaraları sarma, maziye dönme politikasında insaf aranamaz.

Ayşeler sallantıda

Ankaranın güzel Ayşe Kulini artık İstanbullu oldu. İstanbul gece klüplerinin 1 numaralı kadınlarından biri, o. Her gece, her yerde Eren Kemahlı ile beraber. Sitare Ağaoğlu ile Bergin Uzberkin nişanlanmasından sonra onların da evlenmesini bekleyenler biraz yanıldılar. Evlilik şimdilik sallantıda. Gelin - kaynata münasebetleri pek iyi değilmiş.

İstanbulun bir başka Ayşesi Ayşe Dümer de Avrupa dönüşü hürriyeti seçti, artık hiç bir yerde Tevfik Dölen ile beraber görünmüyor. Böylece, bu evlilik söylentisi de sallantıda kaldı. Tevfik Dölen gece klüplerinde hüznünü dağıtmaya çalışıyor. Müstakbel kaynanasının sözüne uyup, Tefoyu kapadığına pişman görünüyor, İstanbul sosyetesi de durmadan, bu hikâyenin değişik yorumlarını yapıyor.

MATBAACILIK____Amerikanın en büyük matbaalarından biri olan Washington Metro-Graphics Inc., Ajans-Türk matbaasına işbirliği teklifinde bulunmuştur. Metro-Graphics'in ortaklarından Mr. Barnee Breeshin, Ajans-Türkü ziyaret ederek, şirketinin bu teklifini yazılı olarak bildirmiş ve iki müessesenin temsilcileri arasında anlaşmaya varılmıştır. Ayrıca, Metro-Graphics Inc. ortaklarından Mr. Breeshin, Ajans-Türk sahiplerinden Necdet Evliyagili Amerikaya davet etmiştir. Resimde Necdet Evliyagille amerikalı iş adamı görülmektedir.

Mini balerinler

Geçtiğimiz hafta "Kuğu Gölü" yeniden sahneye kondu. Devlet Balesinin yıldızlarından Meriç Sümen, danslarıyla bir defa daha parladı.

Sümene tatil yaramış, Amerika ve Pakistan yolculuklarında epeyce zayıflamış. Sahnede incecik siluetini görenler "Kuğu" yu seyre doyamadılar.

Bu yıl bale kadrosunda biraz eksilme var. Tanju Almanyaya gitmiş, yerini bir ingiliz almış. Yüksel Ant ve Semiramis Kökmen bebek bekliyorlar. Bu yüzden, sahnede değil, salondaydılar. Mini etekleriyle göze çarpıyorlardı. Mini etek modasının güzel bir temsilcisi, balenin yıldızlarından Gülcan Tunççekiçti. Londradan yeni döndüğü o kadar belli ki...

Alpay geceleri

Ankara geceleri artık, Alpaysız sona ermiyor. İlk bakışta yadırganan o hamam dekoru da olmasa... Buna rağmen, müzik ve dansseverler, Alpayın şarkılarıyla orkestranın tiryakisi oldular. Birçok parti, restoran ve meyhane dönüşü Alpayda buluşup, sabahı onun şarkılarıyla selâmlıyor.

Geçtiğimiz hafta Cumartesi gecesi Alpayda, iğne atılsa yere düşmezdi. Gecenin çok neşeli bir grupu da, Semra ve Ali Conkerin pastırmalı fasulye" partisinden dönenlerdi. İstanbuldan gelen bir grup, Ankaralıların eğlenmesini gıptayla seyrediyordu. Haksız da değiller. İstanbullular, şıklık yarışından eğlenmeye vakit bulamıyorlar ki.. Bir partiye giderken yalnızca ne giyeceklerini düşünüyorlar, nasıl eğleneceklerini değil!.

SOSYAL HAYAT

Dernekler

Doğum kontrolü

Geçtiğimiz hafta içinde, Set kafeteryada, Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesinin aylık toplantısı yapıldı. Hızlı ve kısa bir konuşma yapan Şube Başkanı Prof. Dr. Nermin Abadan, derneğin o gün işleyeceği "Doğum kontrolü" konusunun, kanunlaşmış olmasına rağmen, neden hâla büyük bir propaganda ihtiyacı içinde bulunduğunu anlattı.

Gerçekten de, bugüne kadar pek çok ilgi görmesine, bakamayacağı çocukları doğurmak zorunda kalan annelerin yardımına koşmasına rağmen, Türkiyede doğum kontrolü ve nüfus planlaması adıyla anılan aile plânlaması yeteri kadar aydınlığa kavuşmuş değildir. İhtiyaç duyup bunu uygulayanların ve bu konu ile ilgilenen birkaç kişinin dışında, bunun gerçek anlamını, ne ifade ettiğini ve türk toplumuna neler getirdiğini pek az kimse bilmektedir. Bunun içindir ki Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi bu yıl da, tıpkı geçen yıl olduğu gibi, konu üzerinde duracak ve konuyu hem konferanslar vererek, hem de gecekondu halkının ayağına götürerek işliyecektir.

Herşeyden önce: kadının sağlığı

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Nüfus Plânlaması Müdürlüğü uzmanlarından Serim Yurtören, aylık toplantıda bulunan üyelere ve kalabalık bir kadın topluluğuna, aîle plânlamasının anlamını bir defa daha ve çok açık, hiçbir tereddüde yer bırakmıyacak şekilde anlattı. Yurtörene göre, gerçi aile plânlamasının asıl hedefi ananın sağlığı ve ailenin mutluluğudur ama, konunun memleket çapındaki bir başka önemi de nüfus yönünden ileri gelmektedir ve konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bunun üzerinde de durmak zorunluğu vardır. İstatistikler, dünyadaki nüfusun, gün geçtikçe daha büyük bir hızla arttığını göstermektedir. Meselâ, dünya nüfusu 1650'de 500 milyon iken, 300 yıl sonra 1950'de 2,5 milyarı ve 1960'da ise 2,9 milyarı bulmuştur. Yani dünya nüfusu, geçen zamanın yüzde 99'unda çok yavaş artarken, yüzde 1 gibi kısa bir zamanda 5 misli artmış ve bu artış hızla devam etmiştir.

Türkiyeye gelince, Türkiyedeki nüfus artışı, bu memleketin ekonomik durumuyla ilgilenenleri endişeye sürükleyecek niteliktedir. Zira memleketimiz, yüzde 3 gibi bir hızla, dünyada en çok artan memleketlerin başında gelmektedir. Oysa ki Türkiyenin kalkınabilmesi ve gerçekleştireceği reformlardan faydalanabilmesi, bilimsel açıdan, daha yavaş bir artışı gerektirmektedir. Gerçi, bugün uygulanan nufus plânlaması ile Türkiye gene, nüfus bakımından hızlı bir artışa tâbi olacaktır ama, bir yandan bu hız, bir miktar, kalkınma hızını yutmayacak oranda -meselâ yüzde 3'den 2'ye düşecek şekilde azalacaktır. Bir başka yönden de, çalışan nüfus, çalışmayan nüfusa göre artacaktır ki, bunun da Türkiyenin kalkınması ile yakın ilişkisi vardır.

Ölen anneler

Serim Yurtören bir soluk sustu ve elindeki belgeleri bir yana bıraktıktan sonra konuşmasına devam etti:

"— Gene tekrar ediyorum, aile plânlamasının memleket nüfusu ve

Gençlik

Son günlerde yapılan TMTF kongresi, bu kongredeki olaylar, kongreyi müteakiben, seçilmiş meşru kurulu hiçe sayarak yeni bir seçime giden ve iktidar ilân eden bir grupun tutumu; TMTF kongresinden sonra başlıyan MTTB kongresi ve bu kongrede özellikle din meseleleri üzerinde yapılan teklifler gerçekten ilginçtir.

İktidar çevrelerinin Atatürkün Bursa Nutkunu tartışma konusu yaptığı ve İktidarı tutan bazı gazetelerin, Buna Nutkunun Staline ait olduğunu söyleyecek kadar ileri gittikleri bir sırada ilerici ve ata türkçü gençliğe yönelen bu hareketler ve tutucu bir gençlik yaratma hususundaki çabalar, elbette ki. yalnızca ufak bir grupun keyfi ve kişisel kaprislerine bağlanamaz. Atatürkün Bursa Nutkunu reddeden korkunç bir zihniyet, Türkiyenîn yarınının sahibi gençlerimizi uyuşuk bir kuşak, haline sokmak istiyorsa, birinci görevimiz, bu çabalar ne kadar gülünç olursa olsun, bunun nedenleri üzerinde durmaktır. Bursa Nutkundan korkanlar elbette ki, bilimsel yönde milliyetçi olan, Türkiyenîn kurtuluşunu şunun bunun merhametine, büyük devletlerin yardımına değil, türkün kendi cevherine, türkün kendi çabasına ve çalışmasına bağlamak istiyen, bağımsız ve haysiyetli bir dış politika ülküsünü besleyen ve Türkiyenîn kalkınmasını reformların yapılmasında görenlerden kuşkulanan, bunlardan, güttükleri sağlam politika yüzünden tedirgin olanlardır. Yoksa, her türkün gururla, sonsuz bir heyecan ve aşkla okuduğu Bursa Nutkunu inkâr kimin aklına gelebilir? O nutuk ki, yıllar yılı, Atatürke ait her köşeden, açılan sergilerden, fuarlardan, yapılan törenlerden türk gençliğine seslenmiş ve onu tek vücut halinde, Atanın eserleri etrafında toplamış, ona Milli Mücadelenin her safhasını, her geçen gün daha büyük bir heyecanla yaşatmış ve tehlikelere karşı daima uyanık bulunmasını sağlamıştır. İlerici TMTF'ye karşı ötedenberi ayakta durmaya çalışan MTTB'nin kongresinde delegeler, Türkiyede, imamla öğretmenin aynı şahıs olmasını sağlıyacak bir sistemin kabul edilmesini istemiş, bunun Üzerinde çalışmalara girilmesini "gençliğin sesi" olarak duyurma gayretkeşliğine düşmüşlerdir. Tek başma bu teklif bile, atatürkçülüğe ve Atatürkün getirdiği laik din anlayışı ile Millî Eğitim politikasına tabantabana zıttır. Ama demokratik bir sistem içinde, herhangi bir teşekkülde ve bir toplulukta, elbette ki, en aykırı fikirler de ortaya atılabilir. Ne var ki, böyle bir teklifin, daha önce Milli Eğitim çevremizde bazı yetkili kişiler tarafından tartışılmış olduğunu hatırlamakta fayda vardır. İmam - hatip okullarını bitirenlerin, Anadolumuzun birçok yerlerinde İlkokul öğretmenliğine atandıkları, bazı eğitimcilerimizin de atatürkçü Millî Eğitim politikamızı sistemli bir şekilde başka yöne çevirme çabası içinde bulundukları kimsenin gözünden kaçmamaktadır.

Ama, bunlar yanılıyorlar. Atatürkçü türk gençliği şahlanmış, vatanı bekliyor. Piyon gençlikle, besleme dernekler ve satılmış bir avuç kişiyle onu yolundan çevirmek hiçbir zaman mümkün olamıyacaktır.

Jale CANDAN

memleket ekonomisi ile büyük ilişkisi vardır. Ama, sorunun en önemli nedeni, insanî yönde düğümlenip kalmaktadır. Türkiyede her yıl 500 bin anne düşük yapmakta ve gayrimeşru, gayrifenni şekilde yapılan bu düşükler yüzünden her yıl 10 bin anne ölmektedir. Kadının ve ailenin mutluluğu, çocuk yapmayı annenin sağlığı ve ailenin bütçesiyle uygun şekilde yürütebilme olanağının sağlanmasına bağlıdır. Çocuğun iyi yetiştirilebilmesi, beslenebilmesi, topluma yararlı bir insan olabilmesi de gene büyük çapta buna bağlıdır. Aile plânlaması çocuğu engellememekte, anneye, istediği zaman ve istediği miktarda çocuk sahibi olma hakkını kazandırmaktadır. Bütün araştırmalar, halkın bunu çok iyi karşıladığını ve bugüne kadar yapılan uygulamadan memnun kaldığını göstermektedir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının muhtelif polikliniklerinde, şimdiye kadar, 3 bin rahimiçi aracı uygulanmıştır. Ayda kullanılan hap miktarı ise 30 bini bulmaktadır. 205 nüfus plânlaması kliniği mevcuttur ve bunların 72 tanesi ilçelerdedir, köylere de gezici ekipler gitmektedir."

Nüfus plânlaması konferansı, Üniversiteli Kadınlar Derneğinin faal üyesi Lemis Akurgalın, derneğin geçen yıl bu konuda yaptığı faaliyetleri özetlemesiyle son buldu. Dernek, gecekondularda 35 kahve toplantısı düzenleyerek, 5 bine yakın kadını bu konuda eğitmiş, doktorları gecekondulara götürerek, halkın kendileriyle temasını sağlamıştır.

(AKÎS: 436)

TİYATRO

Ankara

Yeni bir topluluk

Ankara yeni bir tiyatro topluluğu daha kazandı : "Küçük Komedi" tiyatrosu. Böylelikle başkentte, Devlet Tiyatrosunun sayısı altıyı bulan sahnelerinin yanısıra, her yıl biraz daha geliştiği görülen özel tiyatroların sayısı da dörde yükselmiş oluyor.

Maltepede, yeni yapılmış bir binanın altında açılan "Küçük Komedi" tiyatrosunu, Devlet Tiyatrosundan ayrılan Atillâ Eldem ile Turgut Okutman kurmuşlardır. Mevsime biraz gecikerek girmiş olmalarına rağmen, sahneye koydukları ilk eser geniş bir ilgi görmektedir : Ünlü yugoslav yazarı Branislav Nusiçin "Nazırın Karısı".

Bilindiği gibi, aynı yazarın "Yaslı Aile" adlı bir başka komedisi yıllarca önce Devlet Tiyatrosunda sahneye konulmuş, hatta "Nazırın Karısı" nın da, başkadın rolü Melek Ökteye verilerek, gene Devlet Tiyatrosunda oynanması, bir ara, söz konusu olmuştu.

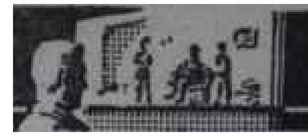
Küçük Komedide eseri sahneye koyan Saim Alpago, kocası Dahiliye Nazırı olur olmaz, "Nazır Karısı" diye kartvizit bastırmaktan başlayarak türlü gülünç çılgınlıklar yapan Jivka rolü için Melek Ökteyi bulamamışsa da, Türkân Boraya, bu "altın" rolde, güzel bir başarı sağlamıştır.

Yeni oyunlar

Özel Tiyatrolar içinde yerli oyunlara önem veren Başkent Tiyatrosu, Aclan Sayılgan ile Mehmet Arif Demirerin "Parazit" inden sonra, Turgut Özakmanın bir oyununu, "Ulusal Kolej Disiplin Kurulu" adlı yeni bir komedisini oynamıya başlamıştır.

Fikret Tartanın sahneye koyduğu "Ulusal Kolej Disiplin Kurulu", yer yer politik hiciv özelliği taşıyan bir komedidir. Bellibaşlı rollerini Deniz Soley, Emel Göksu, Serpil Özgüney, Osman Gidişoğlu, Ergun Çıdamh, Güher Karasözen, Özant Binel, Osman Daloğlu, Gülsen Çıdamlı v. s. nin oynadıkları eser geniş bir kadroyu içine almakta ve temsil hareketli sahneleriyle ilgi uyandırmaktadır.

1 Piyes gördüm

Oyun : "Kuyruklu Yıldız Altında", (Komedi, 3 perde)
Yazan : Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864—1944)
Oyunlaştıran : Güner Sümer
Tiyatro : Ankara Sanat Tiyatrosu
Sahneye koyan : Güner Sümer
Dekor : Yücel Tanyeri
Kostüm : Sevim Çavdar

Konu : Güner Sümer, Hüseyin Rahminin iki romanında faydalanarak, derlitoplu bir oyun meydana getirmiş. Faydalandığı romanlar "Kuyruklu yıldız altında bir izdivaç" -1912- ile "Evlere şenlik, kaynanam nasıl kudurdu" -1927- dir. Oyun bütünüyle Gürpınarın halk tiplerini - Seyyar satıcılar, dedikoducu kadınlar, bekçi, sarhoşlar ve rum meyhaneci, üfürükçü hoca v. s.- ve elli yıl önceki konak hayatının -altmışından sonra azan zengin dul, amatör külhanbeyi ve aylak beyzade, konak jigolosu genç avukat, pısırık içgüveyisi v. s. - renkli bir tablosunu veriyor.

Oynayanlar : Türker Tekin -Osman Zihni-, Ülkü Ongan -Vehibe-, Serap Tayfur -Makbule-, Râna Cebbar -Azmiye ve Kadir Hoca-, Celile Toyon -Emeti-, Elif Türkân Çölok -Bedriye-, Ayberk Çölok -Harun-, Erkan Yücel -Bekçi-, Nihat Ziyalan -Vassaf- v. s.

Beğendiğim : Güner Sümerin, Gürpınarın tiplerine, gerçekçiliğine ve konuşma diline bağlı kalarak kurmayı başardığı ilgi çekici oyun yapısı. Bu oyunu canlı bir tablo halinde yansıtan akıcı sahne düzeni. Yücel Tanyeri ile Sevim Çavdarın esere havasını kazandıran dekor ve kostümleri. Türker Tekinin -Ulvi Urazın "Ha Babam Sınıfı" ndaki kompozisyonunu model almakla beraber- çizdiği sevimli tip. Ayberk Çölokun Harunda, Erkan Yücelin Bekçi'de gerçekleştirdikleri ölçülü oyunlar. Serap Tayfurun Makbule'de, Râna Cebbarın Azmiye'de -bugünün seyircisine aşırı gibi görünebilecek- gerçeklikleriyle yaşattıkları ve bir kompozisyon niteliği kazandırdıkları pitoresk tipler.

Beğenemediğim : Rejide, kaçınılması mümkün olduğu hâlde, realizm kaygusuyla düşülen bazı aşırılıklar.

Sonuç : Hüseyin Rahmi romanlarından şimdiye kadar sahneye çıkarılan en başardı oyun.

Naciye FEVZİ

A.S.T.'de "Kuyruklu Yıldız Altında"
Eskimeyen konu

Bu özel etiketi taşıyan pardesüyü güvenerek alabilirsiniz. Çünkü Baranko ile yapılmıştır.

Baranko, keten, ipekli, serj, alpaka, dra, lâstikotin ve muline gibi bir kumaş cinsi değildir.
Baranko sadece ve sadece Altınyıldız tarafından imal edilen su geçirmez, buruşmaz, sıcak tutan hususi bir yün - terylene kumaşın özel ismidir. Bu isim tescil edilmiştir; başkası tarafından kullanılması kanunen yasak ve cezayı müstelzimdir.

ALTIN YILDIZ MENSUCAT FABRİKASI A.Ş.

Altınyıldız Avrupada aranan yerli kumaşlar

(Manajans: 3213) — 440

S İ N E M A

Türkiye

Ucuz filme doğru

Bu mevsim başlıyan süper - prodüksiyonların kaçı bulacağı henüz bilinmediği gibi, bu pahalı maceranın ne kadar süreceğini de şimdiden kestirmek mümkün değildir. Ama, herhalde pek uzun sürmese gerek. Ne var ki, bu pahalı filmlerin sinemamız için bir başka yönden, tam aksi yönden yararlı sonuçları olabilir: Ucuz filmleri, dar bütçeli filmleri bir zorunluluk haline getirebilir.

Aslına bakılırsa, dar bütçeli filmlerin üzerinde dikkatle durulması için bu süper - prodüksiyonların çoğalmasına, hattâ, sadece birkaç örnekle de olsa, meydana çıkmasına bile lüzum yoktu. Çünkü sinemamızda ortalama film giderleri birkaç yıldanberi öylesine artış göstermiştir ki, ucuz film denemelerine girişmek için elverişli bir ortam zaten ortaya çıkmıştı. Ancak, bu pahalılaşma "yıldızcılık" siyasetinin sonucu olduğundan, günün "para kıran" yıldızlarından birini peylemeksizin böyle bir denemeye girişmeğe kimse cesaret edemiyordu; yıldızı peyleyince de film gideri kendiliğinden arttığından, dar bütçeli film yapılamıyordu. Şimdi süper - prodüksiyon kumarı, bunun karşısına ister istemez bir "dar bütçeli film" denemesi çıkaracaktır.

"Çalıkuşu"ndan bir sahne

Pahalı etin yahnisi her vakit lezzetli olmaz

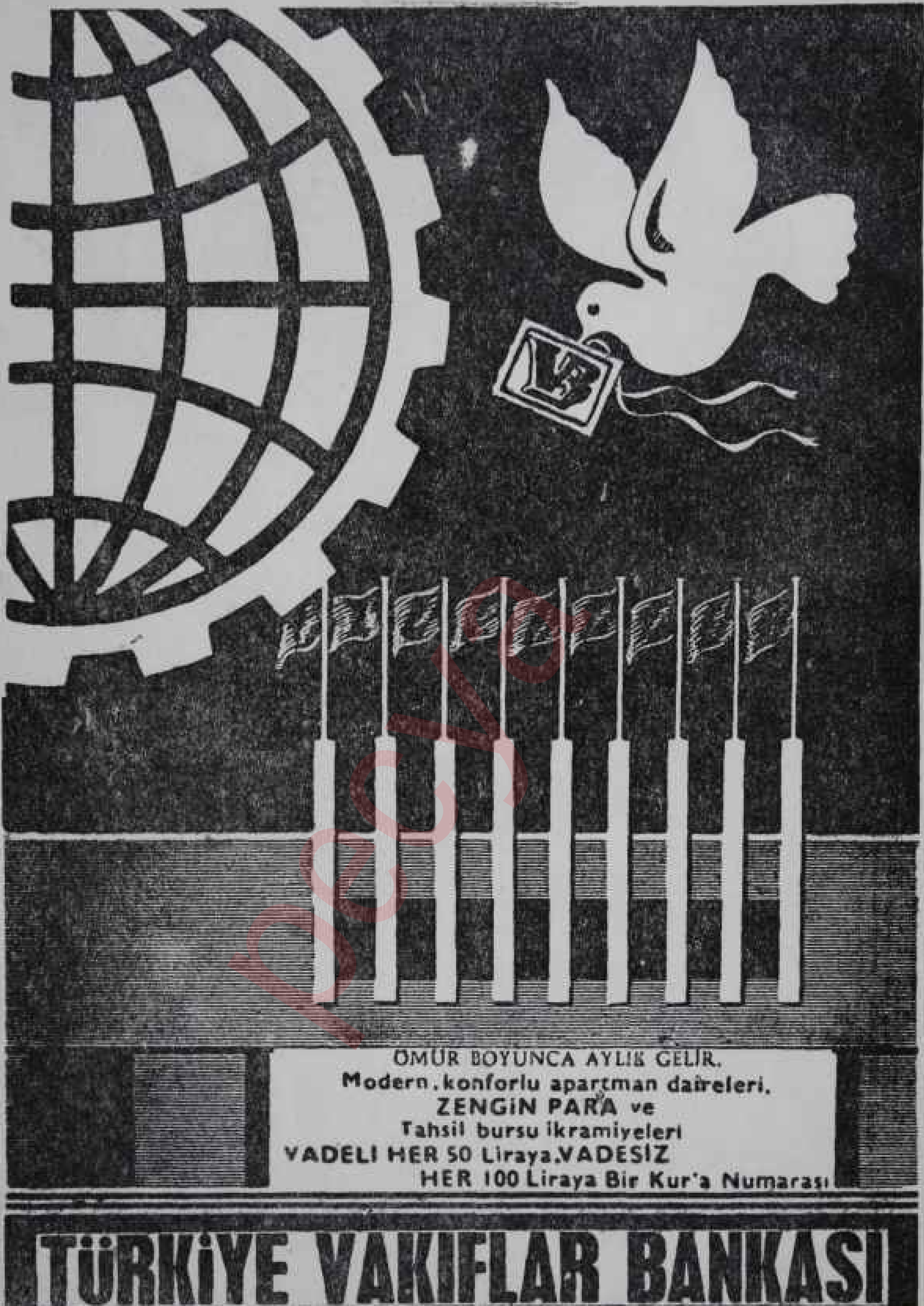
Ucuz, fakat kaliteli

Dar bütçeli film derken, tabiatiyle, her ne olursa olsun, ucuza mal edilmiş film anlatılmak istenmemektedir. Dar bütçeli filmden, ağırlığını yıldıza, paraya, göz boyayıcılığa, sahteliğe değil; sadeliğe, yalınlığa, konusunun gücüne, dürüst çalışmaya dayandıran film kastedilmektedir. Yoksa yurdumuzda, her zaman olduğu gibi bugün de ucuza çevrilmiş filmler vardır.

Bütün mesele, bugün, "dar bütçeli, fakat eli yüzü düzgün" filmler yapılabilip yapılamıyacağında toplanmaktadır. Piyasanın durumu ortada olduğuna, aynı kimseler ucuzundan orta hallisine ve pahalısına kadar her çeşit filmi yapıp meydana bir şey çıkaramadıklarına göre, bu konuda fazla bir umuda kapılmağa imkân yoktur. Ne var ki, filme doymuş bir piyasada bir de pahalı süper - prodüksiyon hevesi alıp yürürse, böyle bir durumda, yukarıda kısaca nitelenen çeşitten çalışmaları yapacak kimselerin ortaya çıkmaları, hattâ şimdiye kadarki başarısız veya yarı - başarılı çalışmaları yapanlardan bazılarının buna bir kurtuluş yolu olarak bütün güçleriyle sarılmaları ihtimali büyüktür. Unutmamalı ki, ortalama film giderinin de, yıllık film sayısının da belli bir tavanı aşmadığı bir ortamdaki dar bütçeli film çalışması başka, bu tavanın aşıldığı ortamdaki dar bütçeli film çalışması başkadır. Bu ikinci durumda dar bütçeli film çalışması, ister istemez, bütünüyle kendisini, en azından, bir kaliteyi sağlamağa yöneltir, bu en azından kalite, varılmak istenen tek amaç olur. Böyle bir çalışmaya girişen kimse, kendisini, ister istemez, eski kötü alışkanlıklarından, sahteliklerden, işin kolayına kaçmaktan alıkoymağa çalışır. Bu, doymuş ve pahalı bir film piyasasındaki dar bütçeli film çalışmasının tabii ve kaçınılmaz sonucudur. Aksi takdirde, zaten böyle bir denemeye girişmenin anlamı kalmaz.

Bundan dolayı, şimdiki halde, böyle bir denemenin başarıya ulaşıp ulaşmıyacağı üzerinde tahminlere girişmekten çok daha önemli ve ilgi çekici olan, böyle bir denemenin yapılıp yapılmıyacağıdır. Çünkü dar bütçeli film denemesine giren herkes, bunu mutlaka "bir şeyler yapmak" için göze alacaktır. Bekleyelim ve görelim.

servet
keşidesi
SİZE SERVET VAAT EDİYOR...
Türkiye İş Bankasının
"Servet Keşidesi"
size refah... ve saadet
vaat ediyor. Ayağınıza
gelen bu güzel fırsatı
kaçırmayınız. Tasarruflarınızı
Türkiye İş Bankasına
yatırarak SERVET
KEŞİDESİNE MUTLAKA
KATILINIZ.
50 APARTMAN
DAİRESİ
100.000 TL.
10.000 TL.
5.000 TL.
1.000 TL.
1 ÇEKİLİŞTE
6
MİLYON
TÜRKİYE İŞ BANKASI

(Basın A: 8251) — 434